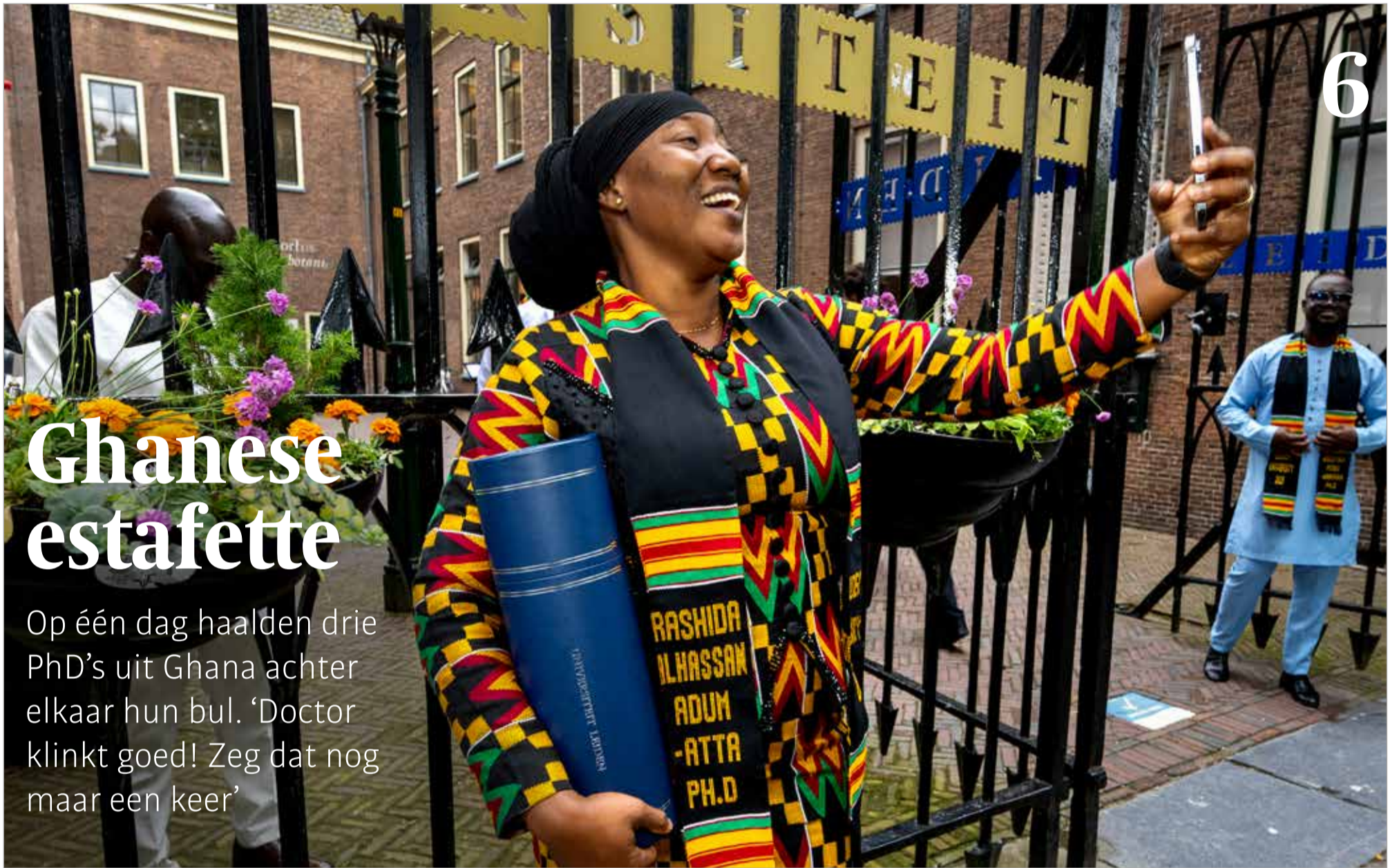

Mare

LEIDS UNIVERSITAIR WEEKBLAD 49STE JAARGANG — N^O 30 — 4 JUNI 2026

Organisch goud Ruil je plas in voor zeep

14

6

Ghanese estafette

Op één dag haalden drie PhD's uit Ghana achter elkaar hun bul. 'Doctor klinkt goed! Zeg dat nog maar een keer'

Hall of fame van mislukkingen Hoe ingewikkeld het onderzoek ook is, kwantumwetenschappers voelen zich vaak loodgieters die aan opstellingen sleutelen en na lekkages samen moeten dweilen. 'Mensen denken al gauw aan formules, maar als je naar het lab gaat, dan werkt er niks'

8

11

Goochelen Hoe magie de prikangst bij kinderen kan verminderen

4

Vliegekilometers Wetenschappers blijven nog steeds liever vliegen

Ook de bèta's kunnen alle problemen met Bas Insite 'niet meer bijbenen'

Rekeningen worden niet betaald, leveranciers stoppen met chemicaliën leveren: ook de faculteit Wiskunde en Natuurwetenschappen gaat gebukt onder de problemen met het nieuwe administratiesysteem Bas Insite.

DOOR MARK REID

Afgelopen januari voerde de universiteit een nieuw softwarepakket in voor de administratie, wat niet zonder problemen ging. Medewerkers vielen uit, foutmeldingen stapelden zich op en facturen verdwenen in zwarte gaten, zo bleek uit een reconstructie van *Mare*. Ook andere faculteitsraden beklaagden zich al over het softwarepakket van AFAS.

In een memo aan het bestuur somt de faculteitsraad van Wiskunde en Natuurwetenschappen de problemen op die zijn opgetreden sinds de invoering van het nieuwe boekhoudpakket: 'Vertragingen bij bijvoorbeeld onderwijsprojecten, en dus ook bij de PhD-voorgang. Dit brengt voor de promovendi kosten met zich mee, zoals verlenging van contracten. De issues zijn dusdanig groot dat het onomkeerbaar gaat opleveren.' Tijdens eerdere vergaderingen van de raad klonk al eerder kritiek op de problemen met Bas Insite. Die wist het faculteitsbestuur toen te pareren door te zeggen dat het om kinderziektes zou gaan en beterschap te beloven. 'Ik heb bij een andere universiteit ook een overstap naar AFAS-software meegemaakt en het gaat hier beter dan daar', zei decaan Jasper Knoester er eerder dit jaar nog over. Maar afgelopen maandag leek het er toch op dat voor sommige raadsleden het geduld nu op is. 'Niemand verwachtte dat het zonder hobbels zou gaan en voor de korte termijn konden we het nog wel uitzingen', zei personeelsraadslid Lars Jeuken (LIC-LACDR).

'Je kan dan nog wat chemicaliën uit een ander lab gebruiken en je hebt een goede band met leveranciers dus die blijven wel even leveren. Maar nu kunnen we de rekeningen niet meer betalen. Sommige leveranciers willen ons daarom niet meer voorzien van de chemicaliën die we nodig hebben. Ik kon zelf een *open access fee* van een artikel niet betalen. Mijn voornaamste vraag: wie neemt de verantwoordelijkheid voor de financiële gevolgen, en voor de gevolgen voor onderzoek en onderwijs?'

'We zijn nog niet waar we wilden zijn', antwoordde bestuurslid en portefeuillehouder bedrijfsvoering Suzanne van der Pluijm. 'Er zijn nog problemen met het betalen van rekeningen. Er wordt hard aan gewerkt, maar ik had graag gezien dat we al verder waren. Ik maak me zorgen en ben niet genoeg in controle. Ik zie wel dat er veel mensen bezig zijn met het fiksen, en daarom denk ik dat nu vragen naar de verantwoordelijke of gaan vingerwijzen niet helpt.'

Jeuken: 'In de memo staat ook niet dat we iemand de schuld willen geven, we willen dit allemaal gewoon oplossen. Maar we willen weten of de faculteit of de centrale universiteit de instituten gaat bijstaan.'

Pluijm: 'Omdat we niet genoeg inzicht hebben in de financiën denk ik dat het nog te vroeg is om te gaan kijken wie waarvoor moet gaan betalen als er iets misgaat.'

Jeuken: 'Beseft het bestuur wel dat we nu zo ver zijn dat we het niet meer kunnen bijbenen met provisorische oplossingen?'

'Ik ben zeventig procent van mijn tijd bezig met dit onderwerp', antwoordde Pluijm. 'Ik ben me ervan bewust. Onze grootste prioriteit is nu om de controle terug te krijgen.'

#Basisgate: politicoloog Cas Mudde cancelt lezing

Vanwege het pestgedrag bij BASIS heeft politicoloog Cas Mudde zijn lezing bij de studievereniging van International Studies afgezegd. 'De organisatie heeft te weinig gedaan om mij ervan te overtuigen dat de pestbeschuldiging ongegrond is.'

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

De verziekte sfeer bij BASIS, studievereniging van de opleiding International Studies, heeft ertoe geleid dat de vooraanstaande politicoloog Cas Mudde niet meer wil deelnemen aan een panel-discussie. Mudde is werkzaam aan de Universiteit van Georgia en geldt als een autoriteit op het gebied van populisme in Europa.

Hij zou op 12 juni in het Haagse Spuigebouw met studenten debatteren over zijn expertise en de 'MAGA World Cup'. Het evenement dat was georganiseerd door de Europe Committee van BASIS is nu afgelast.

In berichten op LinkedIn en Bluesky schrijft de politicoloog zich 'helaas genoodzaakt te voelen' het debat af te zeggen. 'Hoewel de specifieke organisatoren, het Europe Committee van BASIS, hier misschien niet direct bij betrokken zijn, is een bestuurslid van BASIS beschuldigd van pesten van een lid. De organisatie heeft te weinig gedaan om mij (en anderen) ervan te overtuigen dat de pestbeschuldiging ongegrond is.'

Volgens Mudde reageerde de vereniging nauwelijks op zijn verzoek om opheldering, vanwege 'privacy'.

'Het is spijtig dat ons evenement is afgelast', schrijft de Europe Committee in een reactie aan *Mare*. 'We hebben met de heer Mudde gesproken en aangegeven dat we een van de vele commissies zijn binnen BASIS, niet betrokken zijn bij de situatie met het bestuur en dat hij contact zou kunnen opnemen met hen voor meer informatie.' Desondanks geeft de commissie aan zijn besluit 'te begrijpen en respecteren'.

Hoe ernstig de verhoudingen binnen BASIS zijn verstoord, onthulde *Mare* vorige maand. Een lid dat kort voor de escalatie nog een relatie had met de penningmeester, is door hem en anderen gepest, geïntimideerd, uitgesloten en vals beschuldigd van onder meer bedreiging, geweld en zelfs brandstichting. Zij diende daarop een klacht in bij de ombudsfunctionaris, die een onderzoek startte. 'Door deze karaktermoord heb ik blijvende schade opgelopen', verklaarde het slachtoffer.

In 2024 was een ander vrouwelijk lid slachtoffer

'Le Défenseur' (1862-1865) door Honoré Daumier

'Heel jammer, want ik praat veel liever over voetbal dan over populisme'

van het gedrag van dezelfde penningmeester. Ook zij hadden kort voor de escalatie nog een relatie met elkaar. Na de break-up werd zij sociaal geïsoleerd van de vereniging en vals beschuldigd van wangedrag en fraude, zo staat in het ombudsrapport. Ze hield er aanzienlijke reputatieschade aan over.

De penningmeester wilde niet in *Mare* reageren en deed dat ook nauwelijks tijdens een Algemeen Ledenvergadering. Onlangs liet het faculteitsbestuur van Geesteswetenschappen weten hem niet te zullen straffen. 'Je kunt wel een bestuur wegsturen', zei decaan Henk te Velde, 'maar wat gebeurt er dan?'

Mudde schrijft op LinkedIn het jammer te vinden dat het debat niet doorgaat, 'want het was een van mijn weinige voetbalgerelateerde evenementen in Europa, en mensen die mij kennen weten hoeveel liever ik over voetbal praat dan over populisme'. Hij schrijft te overwegen het evenement zelfstandig te organiseren op een andere locatie. Hij wilde zijn besluit niet verder toelichten aan *Mare*. Zijn post is meer dan 90 keer gelijkt en meerdere mensen hebben een alternatieve locatie aangeboden voor het debat. Een advocate reageert: 'Ik ben er trots op een mentor te hebben die opstaat tegen pestgedrag.'

Sorry, waar had je het over? Liefde voor de wereld? Ach, schei uit

Een bronzen kruis van een Rotterdams wijkkerkje haakt vlak voor mij naar een gewatteerd wolkenpantser om wat schemergoud uit de hemel te roven en zo over de straten te storten. Mijn ochtendpas, waarmee ik nerveus onderweg was naar mijn druijstige derdeklassers, protesteert hevig en voor ik het weet houd ik halt en vergaap mij aan deze verblindende Primavera tussen de compacte volkswoninkjes met aquariumramen. Naar dit zonlicht toegezogen, komt in dit moment van bezinning het begin van A. Roland Holsts 'De eenhoorn' naar boven: 'De mens ging werken zonder zingen – / geen weet waarom, geen weet voor wien. / Onschuld en schoonheid, eerstelingen, / zijn wereld's vijanden sindsdien. / Hebt gij verrukt in huiveringen, / vannacht hun eersteling gezien?' Vanochtend, stamel ik voor me uit, net zolang totdat de droefgeestigheid plaatsmaakt voor geestdrift. Ik herhaal het nog een paar keer als een mantra van moeligheid, dat ik vanochtend deze eerstelingen heb gezien en elken uchtend deze eerstelingen in mijn leerlingen wil zien. Maar dat gaat niet zonder een kletterende tweestrijd, een schemeroorlog in de ziel, want na acht jaar universiteit voel ik me beroofd van alle geloof in het goede en liefde voor de wereld. Amper heeft een docent het voor elkaar gekregen om mij deze *amor mundi* bij te brengen, wat volgens de filosoof Hannah Arendt bij uitstek het doel is van ons onderwijs: studenten genoeg van de wereld te laten houden dat ze de verantwoordelijkheid op zich nemen haar te redden van een verval dat zonder vernieuwing onvermijdelijk is.

Integendeel, vertrek ik straks verontrust van de uni met een hermeneutische sceptis, militant Ikea-existentialisme en schuldbeuwt klimaatdefaitisme. Of anders gezegd is alles wat je ervaart niet reëel, maar door mensen verzonnen, *merely a figment of your imagination*, om de absurditeit die het leven heet enigszins draaglijk te maken.

'Na acht jaar universiteit voel ik me beroofd van alle geloof in het goede'

En mocht je naderhand van plan zijn om 'The Logical Song' in te zetten en als een hedonistische sportschoolhamster in het ominieuze 'men' verdwijnen, dan ben je er nog niet genoeg van doordrongen dat een onoverwinnelijk bigtech-panopticum toeziet op de levenslange instandhouding van repressieve rolpatronen die

je onbewust leegzuigen tot je als swipeslaaf zelfs de klimatologische ineenstorting van de aarde en daarmee van de hele menselijke soort geen barst kan schelen. Daar komt nog bij dat de antropocentrische wereldbeschouwing, hoe destructief ze ook mag zijn, te hardnekkig is, de democratische rechtsstaat verkruiemt als een Oreo-koekje in een glas melk en de geopolitieke wapenwedloop met het armpje-druk-niveau van een clubje hitsige haantjes vanzelf uitmond in de laatste wereldoorlog.

Sorry, waar had je het over? Liefde voor de wereld? Ach, schei uit. Er is geen liefde in deze wereld, want er is nauwelijks meer een wereld. Alles is stom en van steen. Hier is trouwens je diploma, succes ermee!

Dat is min of meer de aangekweekte levensovertuiging die je na je collegegang hebt opgedaan, niet verkondigd door professoren of uitgesproken tijdens de dies natalis, evenmin te vinden op literatuurlijsten, maar subtieler geïnternaliseerd als de lucht die je inademt, *wind in and out of unwholesome lungs*.

Maar ik weiger. En met Etty Hillesum weerspreek ik dit quasiwetenschappelijke polderpersimisme zoals zij dat deed op de laatste bladzijde van haar dagboeken: 'Het is misschien te begrijpen, maar het is kortzichtig. En oneindig verarmend.'

Want er is alles in de wereld. Er is zonsopgang en er is lekkage, dus is er zonlicht-lekkage. Dat zal ik mijn leerlingen bijbrengen en wie weet, misschien lopen ze op een dag met liefde voor de wereld mijn lokaal uit, want welk ander doel ik als docent ook mag hebben, de woorden van Guillaume van der Graft blijven onverminderd van kracht: 'Het is niet genoeg / er moeten namen worden genoemd / dingen gedoopt / kinderen uitgezonden.'

Henrik Laban is docent Nederlands en volgt de lerarenmaster

Vliegtuig is nog steeds onverminderd populair

Tegen de wens van het college van bestuur in vliegen medewerkers nog steeds liever naar het buitenland in plaats van de trein te pakken. 'Harde targets opleggen gaat in tegen de academische vrijheid.'

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

Medewerkers van de universiteit reizen de hele wereld over voor wetenschappelijk onderzoek en het bijwonen van congressen. Omwille van het milieu wil de universiteit al jarenlang dat zij, waar mogelijk, de trein nemen in plaats van het vliegtuig. Het goede nieuws: dat gaat beter dan tien jaar geleden. Het slechte nieuws: er zit de laatste jaren bar weinig verandering in. In 2016 was nog slechts negen procent van de geboekte reizen door medewerkers een treinticket. In 2019 steeg dit percentage naar 15 procent. Maar

sinds 2022 is die groei gestokt, blijkt uit cijfers die *Mare* opvroeg bij het Universitair Facilitair Bedrijf. Zo was in dat jaar 18 procent van de geboekte reizen met de trein. In 2023 was dat twintig procent en in 2024 weer 18. Vorig jaar kwam het percentage niet boven de 21 uit. Kortom: ongeveer tachtig procent van de reizen gaat nog altijd per vliegtuig. Daarmee neemt de CO₂-uitstoot van de vliegreizen ook nauwelijks af. In 2023 werd voor 26,41 ton aan CO₂ uitgestoten, in 2024 zelfs 2766. Vorig jaar ging het om 2453 ton. Maandag sprak het college erover met de universiteitsraad. 'We willen het aantal vliegkilometers nog steeds reduceren', zei vice-collegevoorzitter Timo Kos. 'Daarvoor hebben we een richting afgesproken, maar we hebben geen harde afspraken met de faculteiten gemaakt hoe veel minder kilometer er dan zou moeten worden gevolgen.' Raadslid Gerrit Schaafsma (LAG) had daar kritiek op. 'Wat is jullie missie? Kunnen jullie geen soft targets opstellen? Bijvoorbeeld een reductie van tien procent over de komende drie jaar? Dan kun je het beter monitoren. *What gets measured, gets done*. Als we geen maatstaf hebben, gaat er ook niet veel gebeuren.' Kos: 'Als je gaat werken met harde targets, dan grijp je in in de academische vrijheid. Sommige onderzoekers betalen hun reizen van geld dat ze zelf binnenhalen. Maar het is een mooi vraagstuk om mee te nemen.' Raadslid Agur Sevink (UB) vroeg zich af of het mogelijk is om het gebruik van de trein in plaats van het vliegtuig minder vrijblijvend te maken. Kos zei dat je ook in dat geval slechts een richtlijn

kan aanhouden en niets kan eisen. 'Het wordt niet afgekeurd als je een vliegticket boekt naar Düsseldorf. We hebben geen instrumenten om dat af te dwingen.'

Niet alle raadsleden zien de trein als de heilige graal, bleek toen Mark Dechesne (LAG) opmerkte dat de 'kwaliteit van de treinverbindingen' ook niet altijd optimaal is. 'Het is me een paar keer overkomen dat ik urenlang op een Duits treinstation heb zitten wachten.'

Toch wilde het college graag meedenken over strenger beleid. Kos: 'Ik ken een regel van andere onderwijsinstellingen, die luidt: bij een afstand tot 750 kilometer pak je de trein en niet het vliegtuig, behalve als je een oceaan moet oversteken of als de reistijd meer dan anderhalf keer zo lang is als met het vliegtuig. Dan heb je een handvat waarmee je kan werken.'

Maar een verplichting wordt het zeker niet. 'Je hebt dus alsnog te maken met het gedrag van de individuele medewerker.'

Kos attendeerde iedereen erop dat tickets moeten worden geboekt via het zakelijke reisbureau Uniglobe, een partner van de Leidse universiteit. Dat zorgt er niet alleen voor dat de boekingen beter zijn te monitoren, maar heeft ook een ander belangrijk voordeel: 'Er wordt nog weleens buiten Uniglobe om geboekt, hoewel we er continu op hameren om dat niet te doen. Het levert namelijk risico's op in verband met verzekeringswerk en noodhulp. Sommige medewerkers denken zichzelf een gunst te doen door via EasyJet te boeken, maar dan heb je een heleboel zaken niet geregeld. Dus hierbij een oproep: boek via Uniglobe!'

Hoge werkdruk aanpakken blijft een 'wicked' probleem

De universiteitsraad stemt in met de financiële plannen van het college, maar wil dat de veel te hoge werkdruk concreter wordt aangepakt. Het college is het daarmee eens, al is het lastig om dat effectief te doen.

DOOR VINCENT BONGERS

De Leidse universiteit bezuinigt de komende jaren fors, blijkt uit de kadernota 2027-2031 met daarin de financiële plannen, die maandag in de universiteitsraad werd besproken. Deels moet de hand op de knip om de besparingen van het kabinet Schoof op te vangen. De eerder aangekondigde bezuinigingen van dertig miljoen euro blijven dan ook staan. Daarnaast komen er naar verwachting minder Nederlandse studenten en internationals in Leiden studeren. Met als gevolg dat er minder geld vanuit het ministerie van Onderwijs wordt overgemaakt. Deze tariefdalingen en kortingen zijn 'een uitdaging voor de langere termijn', aldus het college van bestuur. De vooruitzichten lijken dan ook erg somber. Maar de financiële situatie kan nog wel aanzienlijk verbeteren, zei vice-collegevoorzitter Timo Kos maandag tijdens de vergadering. Het huidige kabinet gaat een deel van de bezuinigingen

van het kabinet-Schoof terugdraaien. 'Er zijn plannen om met extra geld te komen', zei Kos. 'Maar waar die middelen gaan landen, weten we nog niet. De discussie over de verdeling van dat geld woedt nu in alle hevigheid.' Die verwachte financiële injectie is daarom niet verwerkt in de nota. 'We denken ook niet dat de bezuinigingen van kabinet-Schoof volledig worden teruggedraaid. Ook weten we niet langs welke weg er wordt gerepareerd. Het lijkt erop dat het gros van het geld pas vanaf 2028 beschikbaar komt.' Daarnaast gaat het ministerie niet zomaar geld storten. Er komen potjes die de universiteit specifiek aan bepaalde zaken moet besteden. 'Denk aan sectorplannen en specifieke subsidies. We kunnen dat geld niet naar eigen inzicht verdelen over faculteiten en diensten.' Ondanks de bezuinigingen gaat er de komende jaar drie miljoen extra naar de faculteiten. Door kortingen van het ministerie krijgen de faculteiten tegelijkertijd ook te maken met de zogeheten budgetfactor in het universitaire financiële verdelingsmodel. Het gevolg is een korting in 2027 van 1 procent op de faculteitsbegrotingen. 'Toch krijgen de faculteiten volgend jaar meer geld dan dit jaar', aldus Kos. 'Maar het is "minder

meer" dan het zou zijn zonder de budgetfactor.' De grootste zorgen van de raad liggen bij de enorme werkdruk. 'Bij elk werkbelevingsonderzoek komt dat als een enorm probleem naar boven', zei Agur Sevink (UB). 'Wat is nu specifiek het plan om daar structureel wat aan te doen? Er gaat jaarlijks drie miljoen extra naar de faculteiten. Maar wat doen die daarmee?' De raad stoorde zich eraan dat er vooral veel geld lijkt te gaan naar trainingen en workshops om de werkdrukproblematiek aan te pakken: 'Cursussen aanbieden lijkt me niet de enige manier om er iets aan te doen.' Kos vertelde dat er de nodige tijdelijke middelen van het kabinet binnenkomen om de werkdruk aan te pakken en jonge onderzoekers te steunen. 'Er zijn echter door het ministerie voorwaarden gesteld aan deze potjes. Dat verlicht de werkdruk niet structureel. Een deel van het budget moeten we voor trainingen, cursussen en evenementen gebruiken.' Hij begreep dat de raad niet wil dat het geld aan 'allerlei frivoliteiten' wordt besteed. 'Dat proberen we zeker niet te doen. Het moeten inhoudelijk zinvolle cursussen zijn.' Kos merkte ook nog op dat er kritiek was op bij-

voorbeeld leiderschapscurssussen. 'Maar juist leiderschap is belangrijk als het bijvoorbeeld gaat om goede taakverdeling onder medewerkers en sociale veiligheid. Je moet een goede balans zien te vinden tussen al de initiatieven die er zijn. Werkdruk is nu eenmaal een *wicked problem*. Er zitten veel aspecten aan en het laat zich niet makkelijk vatten in een centraal werkdrukplan.' Tijdens de vergadering ging Kos ook in op het onderzoek dat de Arbeidsinspectie doet bij universiteiten naar beleid om werkdruk en sociale onveiligheid aan te pakken. 'We zijn de enige van de tien al onderzochte universiteiten die een "geen verdere handhaving"-kwalificatie van de inspectie heeft gekregen. Niet omdat we de te hoge werkdruk hebben opgelost, maar wel omdat we de juiste beleidsinstrumenten hebben ingevoerd om die goed in kaart te brengen en te sturen.' Hoe zich dat op de werkvloer vertaalt, is een ander verhaal, erkende Kos. 'Dat is ook aan de faculteiten en diensten. De centrale medezeggenschap moet erop letten welke maatregelen daar worden genomen om het probleem aan te pakken. We willen er zeker over nadenken hoe we daar nog beter zicht op kunnen krijgen, maar dat blijft lastig.'

Defensie aan de universiteit: ongewenst of noodzakelijk?

Het college van bestuur blijft de samenwerking met Defensie bij twee nieuwe minoren verdedigen, ondanks zorgen van de universiteitsraad. 'Pas nadat de beslissing is genomen, zeggen jullie: we moeten er breder over praten.'

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

De universiteitsraad ziet weinig heil in een toenemende invloed van Defensie aan de universiteit, maakt zich zorgen over de nieuwe FGGA-minoren 'Defensie en nationale veiligheid' en 'Crisismanagement en civiele weerbaarheid' en is ook ontevreden dat er niet vooraf met de raad is overlegd. 'Er zijn acht nieuwe minoren, waarvan twee in samenwerking met Defensie', begon rector Sarah de Rijcke. 'Dat is op een totaal van iets meer dan zeventig minoren, dus ik weet niet of de terminologie van de raad over toenemende invloed helemaal terecht is.' Volgens de rector heeft de verbreding van het aanbod 'tot doel alle aspecten van weerbaarheid te onderwijzen'. Daarnaast lichte ze toe waarom er niet eerder met de universiteitsraad over is gesproken. 'Het beleid is op dit moment dat het aanbod van mi-

noren een facultaire aangelegenheid is en waar de faculteitsraad inspraak op heeft. We hebben ons daaraan gehouden.' Raadslid Agur Sevink (UB) vond dat niet voldoende. 'We hebben vorig jaar een discussie gehad over profilerings thema's. We hebben toen gezegd dat we bezwaar hadden tegen het toevoegen van Defensie daaraan. Nu zie ik toch minoren ontstaan in samenwerking met Defensie. Moeten we die keuzes dan niet toch eerst bespreken in de universiteitsraad?' 'Wij zijn als universiteit aan het oefenen om het gesprek over het aanbod van onderwijs en onderzoek over de faculteiten heen te voeren, maar dat is nog in een embryonaal stadium', reageerde De Rijcke. 'Ik denk dat we er veel baat bij hebben om met de kennis en expertise die er in de faculteiten is te praten over gevoelige onderwerpen als dit. Ik zou willen dat we meer in dialoog met elkaar gaan over ons onderwijsportfolio en de thematische profilering.' Het college van bestuur zegde toe die dialoog in gang te zetten, 'zodat het in de toekomst hopelijk niet zo ver komt dat deze punten op het allerlaatste moment nog in de universiteitsraad moeten worden opgeworpen'. Raadslid Mark Dechesne (LAG) ziet risico's in de

vermenging van Defensie met academisch onderwijs. 'Ik was laatst bij een conferentie op het gebied van veiligheid in de wereld. Josette Daemen (bestuurskundedocent en voormalig *Mare*-columnist, red.) had daar heel goede opmerkingen over hoe dat tot problemen kan leiden. Neem Russische studies. Daar kun je het hebben over Poetin als dreiging, maar ook over romanschrijver Dostojevski. Die keuzes kunnen worden beïnvloed door samenwerking met Defensie.' 'We zijn beleid aan het ontwikkelen op het gebied van externe samenwerkingen, dus ook als het gaat over defensiegericht onderwijs en onderzoek', antwoordde de rector. 'Onze afweging was dat het minorenaanbod op dit moment goed in elkaar zit en goed past in het aanbod van FGGA. We vinden ook dat het academisch bestuderen van en onderwijs verzorgen over oorlog en veiligheid iets is wat je kunt uitleggen als noodzakelijk. Maar je kunt er over discussiëren waar de grenzen liggen. Dit gesprek is nog niet klaar.' Sevink: 'Het samen met Defensie opzetten van een minor vind ik toch wel iets anders dan onderwijs over Defensie.' Collegevoorzitter Luc Sels zei het daarmee eens te zijn, maar vroeg de raad ook na te denken over

de vraag 'wat het alternatief is als we dit soort minoren niet aanbieden'. Volgens Sels worden ze dan elders aangeboden, 'en misschien met minder democratisch toezicht dan we binnen een civiele universiteit hebben. De implicaties van het niet zetten van deze stap kunnen ook groot zijn.' Raadslid Patrick Klaassen (UB) vond dat het college het onderwerp te klein maakte door te benoemen dat het slechts twee minoren betreft. 'Als je breder kijkt, zie je dat het een trend is. In *Mare* las ik dat studenten een reservistenopleiding kunnen krijgen. Zo vrijblijvend is dit niet. Wat is er zo noodzakelijk aan deze minoren? En waar zit de meerwaarde voor Defensie om dit met ons te doen?' Daarop kwam geen helder antwoord. De Rijcke herhaalde dat de invoering van de minoren een facultaire aangelegenheid is en dat er 'vanaf nu wordt gewerkt aan de formulering van een afwegingskader voor externe samenwerkingen'. 'De beslissing is nu genomen, en daarna zeggen jullie: we moeten er breder over gaan praten', reageerde raadslid Michel Vermeer (DSF-SC). 'Wij hadden graag eerder een gesprek gehad.' Het college zegde toe om 'in het beleid over externe samenwerkingen dat we nu ontwikkelen, ook Defensie structureel mee te nemen'.

Studenten strijden tegen verspilling van proefdieren

Een team Leidse studenten wil het aantal dierproeven verminderen door synthetische organen met betere bloedvaten te kweken. Ze hopen dit najaar in de prijzen te vallen bij de internationale competitie iGEM.

DOOR LISANNE VAN VEENEN

Het testen van geneesmiddelen op dieren kan meedogenloos zijn. 'Onderzoekers laten soms muizen uithongeren in hun kooi', zegt de Leidse student biomedische wetenschappen Sarvin Rezvani. Ze heeft het over 'metabolische kooien', waar de beestjes aan geen enkele natuurlijke behoefte kunnen toekomen. De Europese richtlijnen voor dierproeven staan verder een waslijst van ernstige ingrepen toe, waaronder zware elektrische schokken en het induceren van orgaanfalen of tumoren. In de biomedische wetenschap zijn dierproeven de norm, omdat het testen op mensen simpelweg te gevaarlijk is. 'In veel gevallen is het lastig om een alternatief te vinden', zegt Rezvani. De experimenten zijn volgens haar echter niet betrouwbaar. 'Dieren zijn geen mensen.'

Volgens haar faalt maar liefst 92 procent van de op dieren geteste medicatie bij proeven op mensen. 'Je verspilt zo gewoon dierenlevens.'

Recente innovaties werken echter in het voordeel van de dieren: mogelijk kan proefdieronderzoek deels worden gemeden door te experimenteren met kweekorganen. Dit zijn klompjes menselijk weefsel, die wetenschappers laten ontwikkelen tot piepkleine, werkende organen – denk aan een mini-lever of mini-alvleesklier. Deze kunnen al worden gebruikt voor eenvoudige proeven. 'Als je een middel toedient aan een kweekorgaan en er treedt meteen schade op, dan werkt het duidelijk niet.' Rezvani zit in het Leidse team dat meedoet aan de jaarlijkse competitie voor synthetische biologie International Genetically Engineered Machine (iGEM). De groep fanatieke bètastudenten is al sinds januari aan het werk, onder begeleiding van enkele professoren. Aankomende zomer zullen ze geen vakantie vieren, maar zwoegen in het lab. In november hopen ze hiervoor erkend te worden tijdens de prijsuitreiking in Parijs.

'Leiden staat bekend om haar deelname aan de competitie', zegt Rezvani. In 2020 won de Leidse inzending de hoofdprijs met een testkit om infectieziekten op te sporen. Het initiatief is sindsdien uitgegroeid tot een start-up met miljoeneninvesteringen van onder andere de EU en de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek.

Het team van dit jaar wil de productie van kweekorganen verbeteren door het grootste obstakel aan te pakken: het ontstaan van bloedvaten. 'Als je niks doet, ontwikkelen de vaten zich niet', vertelt Rezvani. Met ontoereikende bloedvaten krijgt het weefsel niet genoeg zuurstof en sterft het af. 'Wij ontwikkelen eiwitten die de bloedvaten gecontroleerd laten aangroeiën.'

Deze eiwitten zijn van een zorgvuldig uitgekozen vorm en structuur. Eiwitten bestaan uit een ketting van aminozuren, die door onderlinge interactie naar of van elkaar bewegen. Afhankelijk van de volgorde en soorten aminozuren kunnen eiwitten zo oneindig veel gedaantes aannemen.

'We hebben via computermodellen de DNA-code gevonden voor het perfecte eiwit', legt Rezvani uit. Dit DNA bestellen ze bij een bedrijf, om het vervolgens te injecteren in een bacterie. De onderzoekers kiezen voor de bacterie *E. coli*, die van nature voorkomt in menselijke darmen. 'We gebruiken ze als biologische fabriekjes.' De eencellige beestjes lezen het DNA uit en zullen het eiwit gaan produceren dat vervolgens kan worden 'geogst'. Wanneer de eiwitten in een kweekorgaan worden gestopt, zullen ze gaan clusteren tot een soepel rooster waarbinnen de bloedvaten eenvoudig hun weg kunnen vinden. Rezvani ziet veel potentie in de technologie, maar het kan nog niet alle dierproeven vervangen. 'Niemand wil expres dieren pijn doen in hun experimenten, maar op dit moment is het nog altijd nodig. Een medicijn kan namelijk werken in een kunstorgaan, maar er is altijd het probleem van de rest van het lichaam.'

Haar toekomstvisie: 'Een petrischaaltje met verschillende mini-organen die samen het menselijk lichaam simuleren.'

Madina is als de maag van een olifant

'Het ene taboe weegt zwaarder dan het andere: varkensvlees kopen gaat niet, maar bier wel'

Op één dag promoveerden drie wetenschappers uit Ghana achter elkaar. Samen onderzochten ze hoe moslims en christenen vreedzaam leerden samenleven in Madina, een voorstad van de Ghanese hoofdstad Accra. 'In plaats van een ander te beledigen, kun je ook de mute-knop indrukken.'

DOOR VINCENT BONGERS
FOTO MARC DE HAAN

'Martin is morgen als eerste aan de beurt en als hij zijn bul krijgt, ga ik juichen', zegt de Ghanese promovendus Kauthar Khamis op maandag in een vergaderzaal in het African Studies Centre (ASC) in Leiden. 'Zijn overwinning zal ons tweeën ook weer aansporen.' Collega Rashida Adum-Atta tilt haar glas op alsof ze alvast een toast uitbrengt. 'Doctor Darko! Martin Luther Darko is blij met zijn cheerleadende mede PhD's: 'Klinkt goed! Zeg dat nog maar een keer.' Adum-Atta: 'Doctoor Darkooo!' Darko's schaterlach schalt door de kamer. Naast hem ligt

een sjerp met daarop een verwijzing naar een geslaagde verdediging. 'Die kan ik nu natuurlijk nog niet omdoen.' De drie verdedigden dinsdag achter elkaar hun proefschrift, en ook nog eens over hetzelfde onderwerp: hoe christenen en moslims in Madina, een voorstad met ruim 130.000 inwoners van de Ghanese hoofdstad Accra, manieren vinden om vreedzaam met elkaar te leven. Het is een unieke gebeurtenis, de promovendi maken deel uit van het Madina Project van de University of Ghana, de Universiteit Utrecht en het ASC in Leiden.

Ook Joseph Fosu-Ankrah is aangeschoven. Hij promoveerde afgelopen oktober al in Leiden op Madina en steunt de drie aankomende doctoren bij hun promotie. Hij moedigt Adum-Atta aan als ze op zachte toon over haar onderzoek vertelt: 'Speak up!'

Maar wat is Madina eigenlijk voor een stad? 'Prof, zeg jij het maar', zegt Adum-Atta met een knipoog tegen Fosu-Ankrah. 'Madina is in 1959 gesticht door moslims die van de overheid moesten vertrekken van de locatie waar ze eerst woonden', legt hij uit.

Sindsdien is het een plaats geworden met veel winkels en een enorme markt. 'Het is een multi-etnische en multiculturele plek, maar de twee grootste groepen zijn moslims en christenen. Die slagen erin om vreedzaam met elkaar samen te leven en zij doen dat op een heel interessante manier.'

'Madina is een zogeheten "zongo", een van oorsprong islamitische nederzetting', vult Adum-Atta aan. 'Er zijn meerdere zongos in Accra, maar Madina is veruit de meest

Van links naar rechts: Martin Luther Darko, Rashida Adum-Atta, Kauthar Khamis en Joseph Fosu-Ankrah

diverse en kosmopolitische.' Er wordt echt van alles aangeboden, vertelt Darko: 'Bijvoorbeeld medicijnen en traditionele middelen tegen allerlei kwalen, maar ook producten die je seksleven zouden moeten verbeteren.' Khamis: 'Het is ook omgeven door rijke wijken en ligt bij de campus van de University of Ghana. De bewoners van die buurten en de studenten komen er ook vaak. Sommigen omschrijven Madina als de maag van een olifant, daar is ook haast alles in te vinden.'

De onderzoekers zien de plek als een blauwdruk voor vreedzaam samenleven. Niet alleen voor hun eigen land, maar ook voor elders. 'Het is interessant hoe bewoners omgaan met spanningen tussen moslims en christenen', vertelt Fosu-Ankrah die onderzoek deed naar de publieke ruimtes. 'Ze hebben allerlei technieken om samen te leven ontwikkeld.'

Een van de manieren om conflicten te vermijden is om je strategisch terug te trekken en niet altijd te zeggen wat je denkt. 'Als een gesprek gevoelig dreigt te worden zie je dat bewoners fysiek afstand nemen. Dat betekent niet dat ze jou haten, het is een manier om geweld te voorkomen.'

Kamis zoomt in haar proefschrift in op hoe ideeën van christelijke en islamitische vrouwen over schoonheid elkaar beïnvloeden. 'Culturele en religieuze grenzen schuiven op. Soms zorgt dat voor spanningen. Het komt bijvoorbeeld steeds vaker voor dat islamitische vrouwen trouwen in een witte jurk, een christelijke traditie. Ze gaan dan ook nog eens zo de moskee binnen. Er zijn imams die klagen over deze ontwikkeling. Sommige mannen voelen zich ongemakkelijk door de aanwezigheid van een aantrekkelijke vrouw in de moskee.'

Om de nieuwe gebruiken toch in te passen worden er compromissen gesloten. 'De mannen in de moskee doen alsof ze de bruid niet zien. Dat is een bewust proces van negeren. Tegelijkertijd zie je steeds vaker moslimbruiden in een witte jurk maar met hijab. Zo worden er allerlei oplossingen gevonden.'

Een ander veelzeggend voorbeeld: paspoppen. 'Je hebt in mode- en beautywinkels etalagepoppen met duidelijk vrouwelijke rondingen. De winkeliers zorgen ervoor dat er nergens naakte poppen, die even niet gebruikt worden, te zien zijn in het straatbeeld. Want dat is aanstootgevend voor moslims. De streek rond de heupen en de borsten worden afgedekt met stof.'

Darko deed onderzoek naar de gezondheidszorg. Er is in Madina een groot ziekenhuis van de Pinksterbeweging waar overdag uitgebreide kerkdiensten worden gehouden. 'De meerderheid van de patiënten is islamitisch en er werken ook moslims. Deze medewerkers kiezen er dan ook voor om 's nachts te werken, want dan zijn er geen kerkdiensten.'

Er klonk uit christelijke hoek dan weer kritiek op een moslima die bij een ziekenhuisreceptie werkte. 'De directie wilde dat ze hijab afdeed, anders volgde er ontslag. Maar na het nodige gekraakel en overleg kon ze er toch blijven werken, en bleef ze de hijab dragen.'

Adum-Atta bestudeerde de eet- en drinkcultuur. 'Moslims eten geen varkensvlees, maar op de markt wordt dit "taboe-product" wel verkocht. Het opvallende is dat de

christelijke markt kraamhouders er rekening mee houden en het niet aan moslims verkopen. Ik heb dat getest. Als ik heel casual gekleed ben, en je zou kunnen denken dat ik geen moslim ben, dan wilden ze het wel verkopen. Toen ik met hijab naar de markt ging, kreeg ik wel waarschuwingen. Sterker nog: ook andere verkopers hielden me in de gaten om te voorkomen dat ik per ongeluk varken zou kopen. Interessant is dat het kopen van alcohol, ook haram, als minder erg wordt gezien. Ook als je een hijab draagt, kun je bijvoorbeeld bier kopen. Het ene taboe weegt zwaarder dan het andere.'

De onderzoekers zijn zelf een soort Madina in het klein. Darko en Fosu-Ankrah zijn christelijk. Adum-Atta en Khamis zijn moslima. 'We werken heel goed samen', zegt Fosu-Ankrah. 'Ook omdat we hebben geleerd bepaalde gevoelige onderwerpen, buiten de academische discussie althans, te vermijden.' Welke onderwerpen dat zijn, zeggen ze niet. Darko: 'Als er iets in mijn hoofd opkomt over de islam waarmee ik mijn zuster Rashida zou kunnen beledigen, schakel ik liever mijn mute-knop in. En zij pakt het op dezelfde manier aan.'

Het is een mooie mix, vindt Khamis. 'Ik kan nu als relatieve outsider aan mijn twee christelijke collega's vragen wat bepaalde religieuze gebruiken precies behelzen.' Darko heeft zin in de verdediging: 'Het is een lange reis geweest. Morgen ben ik dan wel de eerste, maar ik weet wat ik kan verwachten in Leiden. Want ik heb de stream van Joseph's verdediging vorig jaar gevolgd. Maar het wordt spannend, want de commissie wil altijd meer, meer en nog eens meer weten. Ik zal ze dat geven.'

'Er komt de nodige angst bij kijken', zegt de meer gereserveerde Khamis. 'Het zal eerst oncomfortabel voelen, maar als ik eenmaal vragen ga beantwoorden zal dat wegebben en zal ik door blijven emmeren. We doen het samen en dat scheelt.'

Fosuh-Ankrah: 'Ik ben haar paranimf. Dus ik support van heel dichtbij.'

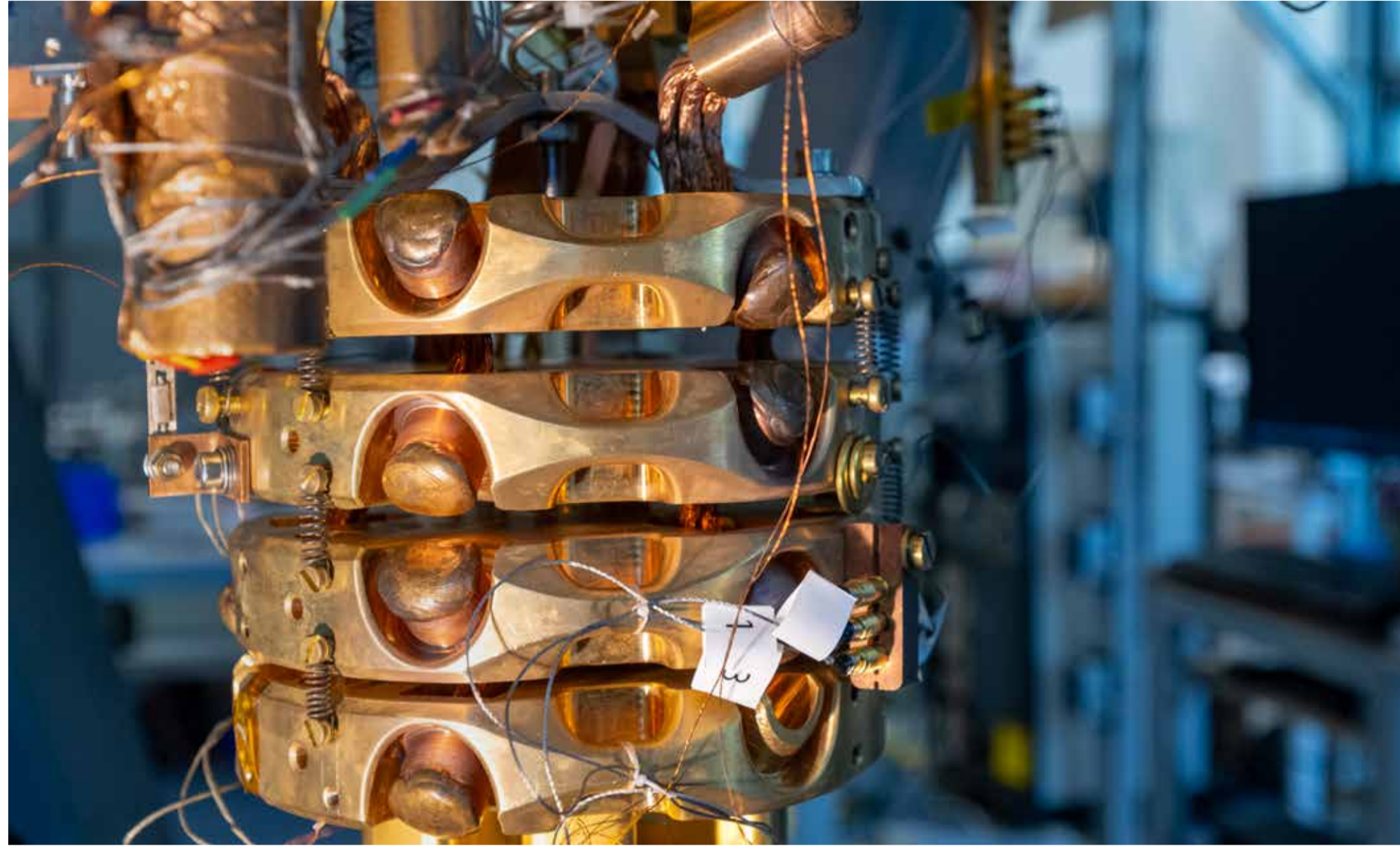
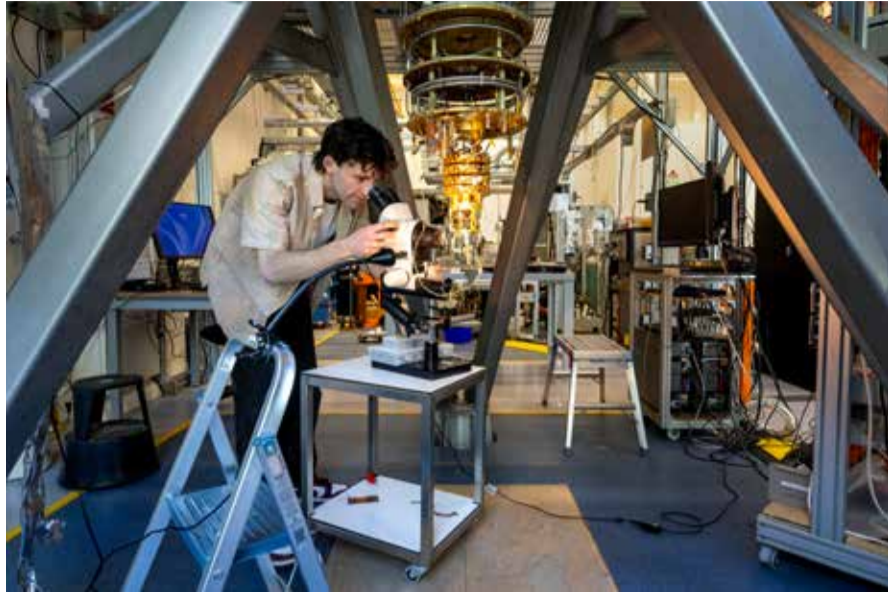
Adum-Atta is als laatste aan de beurt. 'Ik hoop dat ik mijn onderzoek goed kan uitleggen. We dragen in ieder geval passende outfits bij de verdediging. Khautu en ik hebben een jurk van kente, een traditionele gewoven Ghanese stof.' Darko: 'Ik draag wat wordt genoemd: een Afrikaans politiek pak.'

Khamis: 'We willen Afrika, en vooral Ghana, hier in Leiden vertegenwoordigen.'

Om kwart voor vier op dinsdagmiddag heeft Adum-Atta als laatste met succes haar proefschrift verdedigd. 'Dit geeft zo'n voldaan gevoel', zegt ze met de bul in haar handen. 'Ik heb het niet alleen gedaan. Mijn man heeft een tijd alleen voor mijn twee zoons gezorgd. Dat hij dit mogelijk heeft gemaakt is heel fijn.'

'Ik keek hier al zo lang naar uit', vertelt Darko. 'Ik ben benieuwd wat deze nieuwe status me gaat brengen.' 'Ik ben ontzettend trots op ze', straalt Fosu-Ankrah. 'Ik heb gemengde gevoelens over promoveren, want het is ook zwaar. Maar als je klaar bent, blijkt het toch echt de moeite waard te zijn geweest.'

Khamis is vooral heel 'excited' dat het is gelukt. 'Ik kan nu eindelijk zeggen dat ik doctor ben.'

Linksboven: Loek van Everdingen kijkt door de microscoop van een uitgekilde opstelling – dit zit normaal binnen het omhulsel van een cryostaat

Linksonder: Dennis Uitenbroek bij cryostaat 'Elsa'

Midden: Typische opstelling binnen een cryostaat. De koeling begint bovenin en bereikt bij elke laag eronder een nog lagere temperatuur. De veertjes aan de zijkant geven extra bescherming tegen externe trillingen

Rechtsboven: De 'Hall of Fame van mislukkingen' met op de achtergrond twee studenten die schaatsen bestuderen

Rechtsonder: Theoret José Dupont legt de materie uit

Kwantumloodgieters weten: in het lab werkt niks

In een geavanceerde meethal proberen Leidse natuurkundigen kwantummechanica en zwaartekracht te verenigen. Maar de praktijk van baanbrekend onderzoek blijkt weerbarstig en bestaat ook uit eindeloos sleutelen én soms dweilen. 'Je moet trots zijn op de dingen die fout gaan.'

DOOR LISANNE VAN VEENEN
FOTO'S MARC DE HAAN

Dit is Elsa.' Promovendus Dennis Uitenbroek staat te sleutelen aan een metershoge opstelling rondom een grote cilindrische tank – een zogeheten cryostaat. Onder het bouwwerk ligt een kleedje met daarop de afbeelding van de beroemde Disney-sneeuwkoningin. 'Ik was in een melige bui, en heb dit op AliExpress gekocht.' Hij wijst naar andere tanks in het lab: 'We geven ze de namen van Frozen. Dat is Marshmallow, en dat is Olaf.' In het lab zijn ook een Frozen Legoset en een Olaf-knuffel te vinden. Uitenbroek werkt in het Oosterkamp-Hensen Lab, vernoemd naar de twee leidinggevende professoren. De meethal is een wirwar van steigers, bedrading, pijpleidingen en computerschermen. Ze zijn er ook gezegend met hoge ramen, die een groen uitzicht bieden op de Wassenaarseweg.

De hoofdattractie: cryostat. Deze metersdikke omhulsels kunnen experimentele opstellingen tot extreem lage temperaturen koelen. Zo kunnen we de kwantummechanica waarnemen: het gedrag van het allerkleinste in het universum, zoals atomen en moleculen. Kwantummechanica voorspelt onder andere dat deeltjes kunnen teleporteren, of zich op meerdere plekken tegelijk kunnen bevinden – een fenomeen dat 'superpositie' wordt genoemd. Dit laatste proberen ze in de meethal te laten ontstaan.

'Als je kwantumgedrag wil creëren, is dat erg moeilijk', vertelt promovendus José Dupont. 'Er is altijd interactie met de omgeving via bijvoorbeeld trillingen of warmte. Alle vormen van warmte zijn verstorend, dus we willen het systeem extreem koelen. Met slimme trucjes kunnen onze cryostat de opstelling naar een paar millikelvin brengen.' Die temperaturen liggen onder de -273 graden Celsius, vlak bij het absolute nulpunt.

Trillingen uit de buitenwereld worden adequaat weggefilterd door elke cryostaat op een blok beton te plaatsen van twintigduizend kilo. Deze staan in de kelder onder het lab, op vier grote autobanden. Via een vierkant gat op de begane grond kan er een cryostaat op de bovenzijde van zo'n beton-eiland worden geplaatst.

Om extra isolatie te bieden, brengen de natuurkundigen hier soms objecten aan het zweven. Witold Kamphorst, bachelorstudent natuurkunde, doet er zijn eindproject over: 'Ik probeer om steeds kleinere magnetjes te laten zweven om uiteindelijk kwantumchalen te bereiken.' Hij wijst naar een cryostaat: 'Uiteindelijk wil je het in zo'n mooie koelkast plaatsen.' Dupont: 'Onze vibratie-isolatie is uniek in de wereld. We moeten wel. We staan hier op veengrond, dat is niet zo stabiel.' Ondanks de maatregelen zijn langrijdende bussen nog altijd subtiel te zien in de metingen.

Het uiteindelijke doel van dit lab is om niet alleen kwantumeffecten te observeren, maar ook de zwaar-

'We hebben ooit 56 klike's vol water uit de kelder gepompt'

tekracht. En dan tegelijk. Voor haar promotie bestudeert Dupont de achterliggende theorie van deze experimenten. Dat ze meedraait in het lab is uniek, zegt ze. 'Er zijn hier nog nooit eerder fulltime theoretici geweest. Meestal blijven die in hun eigen bubbel zitten. Nu maak ik mee hoe het écht gaat, en dat maakt mij hopelijk een betere theoretici.' Met pen en blocnote in de hand legt ze uit: 'Er bestaan twee theorieën over het universum, namelijk de kwantummechanica en de zwaartekrachttheorie. Die werken op totaal andere schalen.' De ene passen natuurkundigen toe op atoomniveau, de andere op planeten en groter. 'Maar wat we niet goed weten, is of deze theorieën op menselijke schaal samen zouden kunnen werken.'

De combinatie van deze twee theorieën heet 'kwantumzwaartekracht'. Dupont: 'De meningen zijn nog heel verdeeld over wat dat precies is. Wij verkennen met onze opstellingen de verschillende theorieën.' Om dat te doen, willen ze de zwaartekracht en kwantummechanica naar elkaar toe manipuleren. De zwaartekracht moet dan naar steeds kleinere afmetingen, en kwantummechanica naar steeds grotere. Het einddoel is nog niet bepaald, maar de onderzoekers voeren al opmerkelijke proeven uit: 'We werken aan apparatuur om objecten van een paar micrometer in superpositie te brengen.' Ter vergelijking: een mensenhaar is honderd micrometer dik. Dit is voor een mens minuscuul, maar het is grofweg een miljoen

keer groter dan een atoom – een typische kwantumschaal. Uitenbroek heeft al mini-zwaartekracht kunnen detecteren: 'We hebben gemeten dat een klompje van een halve milligram werd aangetrokken door de zwaartekracht van een blok van twee kilogram.' Dagelijks prutsen en morrelen onderzoekers aan de opstellingen. 'Je begint altijd met een aanpak van trial-and-error', zegt promovendus Loek van Everdingen. En dat resulteert in *error*, vervolgt hij. 'In de praktijk ben je meer bezig met de vraag "welk draadje is er nu kapot?" dan met de vraag wat kwantumzwaartekracht is. Na een tijdje wordt het onderzoek wat minder sexy.'

Hij vergelijkt zijn werk met dat van een loodgieter. De koeling wordt verzorgd door een kluwen van leidingen: 'Die kunnen soms springen, en als dat na werktijd gebeurt, kan de hele nacht de boel overstromen.' Dit water loopt gelukkig niet het lab in, maar stroomt naar de kelder – een ruimte zo groot als een paar klaslokalen samen. 'Er stond hier een keer een laag van drie centimeter.'

Het hele lab moet dan meehelpen, met waterstofzuigers in de hand. 'We hebben ooit 56 klike's vol water uit de kelder gepompt', voegt promovendus Martijn Jansse toe. Een bordje met 56 turfjes is te bewonderen in een glazen vitrine, die midden in het lab staat. 'Dit is onze hall of fame van mislukkingen', zegt van Everdingen. In het kastje liggen onder andere doorgebrande kabels en spoelen. Op een Delfts blauw tegeltje staat de wijsheid:

*Live
Laugh
Warmtegeleiding wordt beter als je geduld hebt*

'Je moet ook trots zijn op de dingen die fout gaan', vindt Jansse. 'Bij de term natuurkunde denken mensen gauw aan de theoretische kant, waar alles precies uitkomt met formules. Maar als je naar het lab gaat, dan werkt er niks. De praktijk is altijd weerbarstiger.'

Het creëert een afweging tussen snelheid en robuustheid. 'Als je er héél lang over doet om alles perfect te maken, kun je nooit meten', zegt Dupont. Wat Jansse betreft hoeven de opstellingen ook niet de schoonheidsprijs te winnen. 'Het moet gewoon werken. We zijn geen *Apple* met esthetisch *product design*. Dat kost veel tijd die we liever in de natuurkunde stoppen.' De onderzoekers gaan er niet vanuit dat ze tijdens hun promotie nog kwantumzwaartekracht zullen meemaken. 'Op dit moment moeten onze kwantum-systemen nog honderd miljard keer zo zwaar worden voordat we hun zwaartekracht kunnen meten. Dat zal pas over zo'n dertig jaar zijn', aldus Dupont. Dat geduld heeft niet iedereen, vertelt hoogleraar Tjerk Oosterkamp. 'Mensen worden soms heel onge-

lukkig van het uitblijven van resultaten. Soms kapt een promovendus er in het laatste jaar mee. Ik heb dat wel twee keer meegemaakt.' Als er iemand komt solliciteren, benadrukt hij altijd dat de glamour ver te zoeken is. 'Er zijn zat mensen die hier willen promoveren, en die na mijn waarschuwing zeggen: "Toch maar niet." José heb ik te laat gewaarschuwd geloof ik.' Ze stelt hem gerust: 'Ik lach nog.' Voor Jansse is zo'n uitgestrekt project zelfs een verademing. 'Ik vind het een hoopvolle gedachte dat we in de wetenschap nog durven te dromen op de lange termijn, juist in een tijd waarin alles alsmaar sneller gaat en de gemiddelde spanningsboog een filmpje op TikTok is. Dit soort projecten brengt de wetenschap echt verder.'

Nog een natuurkundig raadsel: hoe werkt schaatsen?

Midden in het lab staat een hobbyproject van professor Oosterkamp, waar twee bachelorstudenten uitsluitend zoeken over de natuurkunde van het schaatsen.

'Dit was een uit de hand gelopen vrijdagmiddag', vertelt Oosterkamp. 'Ik ben een sentimentele schaatser. Ik ben lid van de Koninklijke Vereniging De Friese Elf Steden, en heb mijn ledenkaart altijd bij me.' Maar naast hobbyisme was er ook een academische aanleiding. 'Een collega had tot aan zijn dood aan een theoretisch raamwerk gewerkt. Ik dacht: als we zijn ideeën experimenteel bevestigen, hoeft niet meer iedereen zijn eigen privétheorie te hebben.' Helaas had de hoogleraar er niet genoeg tijd voor. 'En tijdens corona was de opstelling in

verval geraakt.' Tot hij een miltje kreeg van bachelorstudent Jelmer Venema. Die hoopte na een project bij de Friese schaatshal Thialf verder te kunnen in het vakgebied en was online bij het werk van Oosterkamp beland. 'Je kunt hem gewoon mailen, hij is heel aardig', zegt Venema. 'Hij zei: "Ja hoor, kom maar langs, maar er is al zeven jaar niet aan dit project gewerkt." Toen ik langskwam, stond er een tafel vol vuilniszakken, random bakken en allemaal losse onderdelen.'

Na wat vastberaden gesleutel kreeg hij het experiment weer aan de praat, samen met medestudent Jasper van Dongen. 'Het gaat echt als een speer', vindt de hoogleraar. Met de opstelling bestuderen ze een schaats die vlak boven een laagje ijs is gemonteerd. 'Hoe schaatsen precies werkt, is nog een natuurkundig raadsel', vertelt Venema. Wanneer een ijzer over ijs beweegt, ontstaat er een dun laagje smeltwater door wrijvingswarmte. Hierdoor kan de schaats gaan glijden. 'We proberen de dikte van het laagje water tussen het ijs en de schaats te meten', vertelt medestudent van Dongen. Hun hypothese is dat het laagje dikker zou moeten worden als de schaats harder schraapt. Ook onderzoeken ze de invloed van de zogeheten persdruk, te zien aan het profiel dat de schaats in het ijs achterlaat. 'Tot nu toe lijken onze resultaten overeen te komen met de theorie', stelt van Dongen. 'We hebben al gemeten dat het persprofiel niet glad is. Er zitten dips aan de zijkant: het zijn bijna twee vampiertanden.' Oosterkamp hoopt dat het werk van de studenten tot een publicatie zal leiden. Venema: 'We gaan in de zomer door met meten.'

Niet alleen populisten zijn nostalgisch

Was vroeger alles beter? Of dat echt zo is of niet, doet er niet toe. Nostalgie is namelijk een effectieve campagnestrategie, ontdekte Mariken van der Velden.

DOOR ELSE VAN DER STEEG

'Nostalgie wordt vaak geassocieerd met populistische partijen', zegt Mariken van der Velden, universitair hoofddocent politieke communicatie aan de Vrije Universiteit. Maar ondanks effectieve campagnes als *Make America Great Again* en *Take Back Control* (voor de Brexit) zijn het lang niet alleen populistische deze strategie gebruiken. 'Zowel links, rechts als partijen in het centrum doen eraan mee. Nostalgie is zowel zoet als somber terugverlangen naar een verleden dat verloren is gegaan. Dat creëert hoop: we kunnen weer terug naar iets wat heel veel waarde voor ons heeft. Tegelijkertijd voelen we ook verdriet, omdat het er niet meer is.'

Alleen is nostalgie ook bedrieglijk, want 'ieder beeld dat we hebben van de geschiedenis is geromantiseerd: goede herinneringen blijven hangen als een soort fotoboek. Maar dat is natuurlijk maar een klein gedeelte van wat er echt is gebeurd.'

De onderzoeker, die dinsdag een Studium Generale-lezing geeft met de titel 'Was vroeger alles beter?', onderscheidt drie vormen. De meest onschuldige is de zogeheten speelse nostalgie, die bijvoorbeeld gaat over 'speelgoed en muziek uit je jeugd'. De andere twee vormen zijn politieker. 'Conservatieve nostalgie vergroot de stereotypen heel erg, alsof het ooit zo is geweest, en we daarnaar terug moeten. Dus: vroeger waren er geen buitenlanders, geen problemen, maar windmolens, tulpen, mensen op klompen en iedereen was wit. Dat resonant bij mensen die heel erg hechten aan een nationaal belang.'

Progressieve nostalgie richt zich op het zogeheten *pachamama*, het moeder aarde-gevoel. 'Dat heeft veel minder met de natiestaat te maken en gaat veel meer uit van een tijd waarin iedereen solidair was. Er bestond nog geen grootindustrie van rijke bedrijven en roept het idee op van: "Weet je nog toen we allemaal jagers en verzamelaars waren?" Dat gaat dus over een tijd die je helemaal niet kunt herinneren.'

Het is subtieler dan de conservatieve nostalgie. 'Die wordt meer in je gezicht geduwd. Populisten gebruiken het ook om mensen te mobiliseren. Maar als je progressieve nostalgie eenmaal herkent, duikt het overal op, bijvoorbeeld in zinsnedes als "Nederland opnieuw groener maken".'

'Op de een of andere manier klinkt dat aantrekkelijker', zegt Mariken van der Velden, universitair hoofddocent politieke communicatie aan de Vrije Universiteit. Maar ondanks effectieve campagnes als *Make America Great Again* en *Take Back Control* (voor de Brexit) zijn het lang niet alleen populistische deze strategie gebruiken. 'Zowel links, rechts als partijen in het centrum doen eraan mee. Nostalgie is zowel zoet als somber terugverlangen naar een verleden dat verloren is gegaan. Dat creëert hoop: we kunnen weer terug naar iets wat heel veel waarde voor ons heeft. Tegelijkertijd voelen we ook verdriet, omdat het er niet meer is.'

'Ieder beeld dat we hebben van de geschiedenis is geromantiseerd'

in de samenleving slecht of stom gaan vinden. Als je vindt dat Nederland terug moet naar klompen, tulpen en molens, krijg je bijvoorbeeld een hekel aan linkse mensen, maar ook aan buitenlanders, moslims en andere groepen, want die houden dat dan blijikbaar tegen.

'Democratie is gebaat bij meningsverschillen, maar als dat respect wegvat, verlies je de basis van de democratie. Als je zegt: er was ooit een tijd dat Nederland helemaal wit was, en vervolgens woorden als "remigratie" gaat gebruiken, dan wordt het onveilig.'

Mariken van der Velden Was vroeger alles beter? Nostalgie als politiek wapen. 9 juni, 19.30, Catharinahof

1... 2... en weg is de prikangst

Een goocheltruc kan bij kinderen angst, stress en pijn bij vaccinaties helpen verminderen. *Mare* liep mee met illusionist Victor Mids in het Willem Alexander Kinderziekenhuis, waar onderzoekers de effecten van magie bestuderen. 'Zie je wel! Ik weet al hoe dat werkt!'

DOOR MARCIËLLE VAN DER KRAAN
FOTO MARC DE HAAN

Na zijn handen gedesinfecteerd te hebben, steekt illusionist Victor Mids zijn hoofd door de deur. 'Ik ben goochelaar', zegt hij. 'Mag ik jou wat moois laten zien?' Mids laat een doosje zien, maar nog voor hij iets kan zeggen, ligt hij al onder vuur.

'Ik weet hoe dat moet', zegt de vierjarige Milan* vanuit zijn ziekenhuisbed. Kabels lopen van zijn pyjama naar een zachtjes piepende monitor. In de kamer van de afdeling kindercardiologie van het Willem-Alexander Kinderziekenhuis, onderdeel van het Leids Universitair Medisch Centrum, lijkt de goochelaar even verrast door het zelfverzekerde antwoord van de jonge patiënt.

'Echt? Ken jij het geheim al?' Milan knikt overtuigd.

Mids, bekend van zijn programma *Mindf*ck*, laat zijn doosje van alle kanten zien. Volledig leeg. Dan klappt hij het dicht. '1, 2...'. De illusionist knipt met zijn vingers. Plots is het doosje gevuld met een stok speelkaarten. 'Hierin zitten allerlei mooie illusies. Wil je dat ik je meer laat zien?'

'Zie je wel', zegt Milan onmiddellijk. 'Ik weet hoe dat werkt.' De verpleging schiet in de lach en Milans moeder aait hem over zijn bol.

Mids geeft zich niet gewonnen. Voor de tweede truc heeft hij een elastiek om Milans handen gebonden. Maar met een knip in de vingers zijn de handen van de jongen bevrijd. Milan kijkt verbaasd, maar herstelt zich snel.

'Die weet ik ook.'

'Wow, jij bent slim. Hoe doe ik dat dan?' vraagt Mids. 'Je maakt hem gewoon onzichtbaar', antwoordt de jongen lachend.

Mids: 'Ja, slim hè?'

Wat een spel tussen goochelaar en patiënt lijkt, vormt het vertrekpunt van het project *It's a Kind of Magic*. Samen met onderzoekers van het ziekenhuis en de universiteit wil Mids weten of magie kinderen kan helpen om minder angst, stress en pijn te ervaren bij zowel vaccinaties als behandelingen aan het hart.

Het idee ontstond vijf jaar geleden, toen Mids - die in Leiden geneeskunde studeerde - werd gevraagd het Willem-Alexander Kinderziekenhuis te heropenen. 'Daar kwam het gesprek tot stand of we konden onderzoeken wat het effect van magie zou zijn op prikangst.'

Dat onderzoek nam promovendus en psycholoog Anne Versluis op zich. 'We zien dat bijna alle kinderen opzien tegen een vaccinatie of een prik', vertelt ze. 'Een ziekenhuisbezoek vinden kinderen bijna nooit leuk. We willen graag de gezondheidszorg kindvriendelijker maken.'

In Nederland heeft zo'n vijftien procent van de kinderen last van een ernstige vorm van prikangst. 'De meeste volwassenen met prikangst hebben een negatieve ervaring met naalden gehad in hun jeugd. Dat draagt bij aan een lagere vaccinatiegraad. Als kinderen op jonge leeftijd een positieve ervaring met de zorg hebben, kan dat hun leven lang doorwerken.' Voor het onderzoek kregen tweeduizend kinderen die uitgenodigd werden voor een HPV-vaccinatie een extra brief thuisgestuurd. 'In totaal hebben 412 kinderen van negen en tien jaar oud, samen met hun ouder of verzorger, deelgenomen.' Voor het onderzoek nam Mids een filmpje op met een ogenschijnlijk eenvoudige truc. Een touwtje loopt door een zwart

Illusionist Victor Mids in het Willem Alexander Kinderziekenhuis

'Mensen met prikangst hebben vaak als kind een negatieve ervaring gehad. Dat leidt tot een lagere vaccinatiegraad'

doosje en beweegt soepel heen en weer wanneer hij eraan trekt. Maar zodra Mids de ene helft van het doosje van de andere schuift, lijkt het touw plotseling doormidden geknipt. Even later blijkt het weer intact. 'Een vrij simpele illusie, maar genoeg om kinderen even langer te laten nadenken en af te leiden.' De kinderen werden opgedeeld in vier groepen, afhankelijk van het tijdstip van hun vaccinatie. Eén groep zag tijdens de prik een goocheltruc, een tweede kreeg daarnaast uitleg over het geheim, een derde mocht de truc zelf uitvoeren, en een vierde kreeg standaardzorg.

Vlak voor en vlak na de vaccinatie werd de kinderen gevraagd hoe ze zich voelden. Versluis: 'Alle drie de magiegroepen scoorden beter dan de controlegroep die de standaardzorg heeft gekregen. Zij ervoeren minder pijn, angst en stress. De groep die de truc ook daadwerkelijk mocht uitvoeren, was het meest gebaat bij de magische interventie en ervoer de minste pijn, angst en stress.'

Is het werkelijk de magie die het verschil maakt? 'Dat was eigenlijk het grootste discussiepunt van ons onderzoek. Daarom hebben we een vervolgstudie gedaan onder 216 basisschoolkinderen, die we vier verschillende video's hebben laten zien: het filmpje waarin Victor de truc laat zien, een video van Disney die verwondering oproept, een vrolijk Disney-filmpje en een neutrale video waarin iemand een muur schildert.'

De kinderen werd gevraagd welk filmpje hen het meest zou helpen in een vaccinatie-setting. De video van Mids en de vrolijke Disney-video scoorden het best. 'Maar om verschillende redenen. Bij het filmpje van Victor waren de kinderen echt verwonderd en gingen ze nadenken over wat ze hadden gezien. Dat wijst op een dieper cognitief proces, terwijl de vrolijke video meer voor een blij gevoel zorgde. Voor sommige kinderen werkt het een beter en voor anderen het andere.' Mids: 'Op het moment dat je iets ziet wat eigenlijk niet kan, blijf je nadenken over hoe dat werkt. Daardoor trekt een goocheltruc je aandacht niet alleen, maar houdt het die ook vast.'

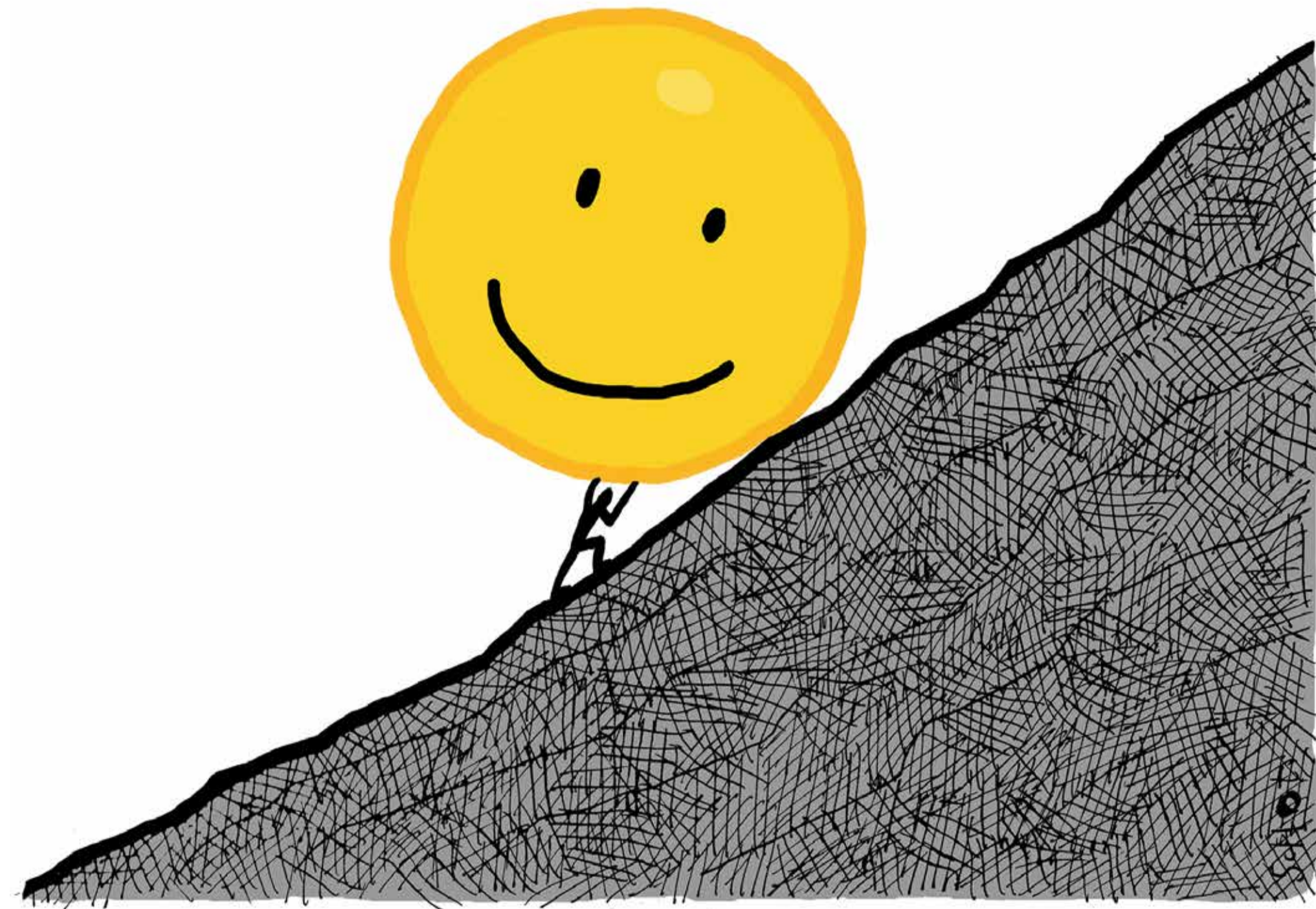
Dat het effect van magie het grootst is bij kinderen die de

truc ook zelf mogen uitvoeren, had hij wel verwacht. 'Ineens beschikken zij over een geheim dat anderen niet kennen. Met relatief weinig inspanning geef je ze het gevoel dat ze iets kunnen wat anderen niet kunnen. Dat kan een positief effect hebben op zelfvertrouwen en zelfverzekerdheid.'

Toch zit de kracht van magie volgens Mids niet alleen in de truc zelf. 'Dat is een soort kapstok. Hoe je iemand laat voelen en benadert, is minstens zo belangrijk.'

Daarom spreekt Mids de vierjarige Milan ook niet tegen als die telkens beweert de goochelaar te doorzien. 'Je eerste neiging is misschien om te zeggen: nee, zo werkt het niet. Maar dan wordt het jij tegen ik. Ik probeer juist mee te gaan in wat een kind zegt. Dan doe je die truc samen en ontstaat er een heel andere dynamiek.'

Wanneer Mids afscheid neemt van Milan, legt hij het zwarte doosje met het touw op het ziekenhuisbed. 'Omdat je alles doorhebt, vind ik het heel leuk om jou dit als cadeau te geven. Vind jij dat ook leuk?' De jongen knikt enthousiast. 'Ik vind je een topper', zegt Mids. 'En heel veel sterkte en succes met alles.' Nog voordat de illusionist de kamer uit is, heeft de jongen zijn aandacht al volledig op het doosje gericht waarvan hij ook nu weer gelijk zegt de illusie al te kennen. Voorzichtig schuift hij eraan, onderzoekt het touw en probeert het geheim te ontrafelen. Even draait het in zijn kamer niet om monitoren, onderzoeken en medische behandelingen, maar om verwondering en magie.

Waarom vakevaluaties moeten blijven bestaan

De faculteit Geesteswetenschappen wil niet langer elk semester alle vakken door studenten laten evalueren. Dat is een slecht idee, betoogt universitair docent William Michael Schmidli, want de beoordelingen zijn essentieel voor beter onderwijs én het signaleren van ingrijpende problemen zoals wangedrag.

ILLUSTRATIE SCHOT

Maak mij overbodig', zeg ik altijd tegen mijn studenten. 'Neem je opleiding in eigen hand.' Dat idee houdt mij als docent in het hoger onderwijs al meer dan twintig jaar gaande. In die tijd is mijn haar grijs geworden, maar de droom is nog steeds springlevend: wie heeft er nog een professor nodig als studenten zo'n diep historisch besef ontwikkelen – bewustzijn is misschien een beter woord – dat de grens tussen docent en student vervaagt? Ik geef het toe: het is een radicaal idee dat weinig lijkt op de dagelijkse praktijk van colleges en werkgroepen. We hebben allemaal wel eens een slechte dag in het hoger onderwijs – studenten die niet voorbereid zijn, verkeerde slides voor hoorcolleges – maar ook al kunnen we het pedagogische ideaal niet verwezenlijken, we moeten er alles aan doen om studenten meer regie te geven, ons onderwijs te verbeteren en de hoogste academische standaarden te waarborgen. Ik was dan ook verrast en teleurgesteld toen ik hoorde dat het bestuur van de faculteit Geesteswetenschappen ontmoedigt om voor elk vak elk semester evaluaties af te nemen. Wegens de kosten, de tijd die nodig is om de evaluaties te beoordelen en de lage respons onder studenten, vindt het bestuur minder frequent

evalueren aanvaardbaar. Hierdoor zal er dit semester voor veel vakken geen vakevaluatie plaatsvinden. Bij de bachelor International Studies wordt elk vak voortaan slechts eens in de drie jaar beoordeeld.

Ik vind dat een slecht idee.

Vakevaluaties zijn een van de meest concrete manieren waarop studenten hun opleiding kunnen vormgeven. In een systeem waarin ze voortdurend te horen krijgen wat ze moeten doen – ga naar dit college, maak dat tentamen, schrijf dat essay – bieden evaluaties een formele, door de instelling erkende gelegenheid om anonieme feedback te geven. 'Dit is jullie universiteit', zeg ik tegen mijn studenten. Willen jullie die verbeteren? Neem de vakevaluaties dan serieus.'

Voor docenten zijn studentenevaluaties een essentieel hulpmiddel om hoogwaardig onderwijs te kunnen bieden. Zijn de colleges duidelijk? Sluit de leesstof goed aan? Is er samenhang tussen de colleges en werkgroepen? Op kernpunten laten vakevaluaties zien wat goed werkt en waar ruimte is voor verbetering. Dat geldt niet alleen voor beginnende, maar voor alle docenten die hun onderwijs voortdurend willen vernieuwen.

Net als vrijwel iedereen ben ik dol op positieve feedback. Maar lovende vakevaluaties laten ook zien wat er goed werkt in mijn manier van lesgeven. Zoals een student schreef over mijn vak *Arsenal of Democracy: The United States and the World* van de master North American Studies: 'Hoe het vak is ingedeeld, met een variatie aan opdrachten, presentaties, colleges, werkgroepen, digitale ondersteuning en zelfs livemuziek, maakt het heel prettig om te volgen. Verander het alstublieft niet.'

Tegelijkertijd stellen studenten nuttige verbeteringen voor. Zo heb ik de harde les geleerd dat ze het erg vervelend vinden als ik tijdens een drie uur durend seminar vergeet pauzes in te lassen. 'Twee pauzes van 10, of liever nog 15 minuten, zijn een must', schreef een student.

Feedback biedt ook inzicht in specifieke zwakke punten. 'U moet uw kennis over nationalisme versus chauvinisme versus patriottisme bijspijkeren', schreef een student over het vak *Arsenal of Democracy*. 'De meningen in de klas, ook die van u, gingen alle kanten op, maar er kwam weinig zinnigs uit.' Dat doet pijn, maar als het constructief wordt toegepast, leidt het tot betere discussies in de daaropvolgende jaren.

Er is nog een laatste reden waarom het een slecht idee is om af te stappen van studentenevaluaties voor alle vakken: ze zijn essentieel voor de opleidingscommissies die als taak hebben de kwaliteit te bewaken. Zonder evaluaties zijn ze minder goed in staat om problemen te signaleren en het onderwijs te verbeteren. Toen ik zelf deel uitmaakte van zo'n commissie voor de masteropleiding North American Studies, waren de evaluaties van onschatbare waarde. De kwesties waar we tegenaan liepen waren klein, maar niet onbelangrijk, zoals studenten die om meer specifieke instructies vroegen voor een bepaalde opdracht. Maar studenten kregen ook de kans om anoniem grote problemen aan te kaarten, zoals wangedrag van docenten. Het signaleren van dat soort situaties is een topprioriteit, en vakevaluaties zijn een belangrijk middel om dat mogelijk te maken.

Het is goed om te benadrukken dat deze punten gangbaar zijn in het hoger onderwijs. De Universiteit Leiden benoemt het zelf in een bericht aan alle studenten op de website: 'Docenten, de opleidingscommissie van je opleiding, en de opleidingsdirecteur gebruiken dat wat jij hebt opgeschreven om de kwaliteit van de vakken en het onderwijs te verbeteren. Er wordt serieus gekeken naar jullie aanbevelingen en jullie feedback helpt om de vakken voor het komend collegejaar te verbeteren.'

Natuurlijk kost het tijd en geld om ieder vak elk semester te evalueren. En uiteraard kunnen studenten hun zorgen via andere kanalen kenbaar maken, kunnen docenten hun onderwijs verbeteren door middel van informele studentenquêtes, en kunnen opleidingscommissies problemen signaleren door inloopmomenten voor studenten te organiseren.

Toch zijn algemene studentenevaluaties van alle vakken een verstandige investering. Het formele karakter levert meer inhoudelijke feedback en kritiek op dan informele enquêtes, en omdat de bevindingen officieel worden gearchiveerd, kunnen problemen over meerdere semesters heen worden gesignaleerd en aangepakt. Belangrijker nog is dat evaluaties studenten ertoe aanzetten om uit hun vertrouwde rol te stappen en te reflecteren vanuit meerdere invalshoeken: die van de student, de docent, de opleiding en het academische vakgebied, en om hun ideeën over het hoger onderwijs te spiegelen aan hun ervaringen van het vak.

Elk semester vertel ik mijn studenten over mijn droom van een collegezaal waar ik overbodig ben geworden. In de twintig jaar dat ik lesgeef, heb ik dat nog nooit zien gebeuren. Maar wat mijn studenten aan het einde van het semester in ieder geval wel hebben geleerd, is dat ik hun ideeën serieus neem. En ze vullen bijna allemaal de evaluatie in.

William Michael Schmidli is universitair docent bij de opleiding geschiedenis

We moeten het met minder ruimte doen

Het college van bestuur en de universiteitsraad zijn het erover eens dat de gebouwbezetting ondermaats is. Maar hoe dat komt, daarover verschillen ze van inzicht. 'Komt die leegstand niet door ruimtes waarop niemand zit te wachten?'

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK
FOTO TACO VAN DER EB

We kunnen niet anders dan concluderen dat de universiteit als geheel efficiënter met haar gebouw van bestuur in het Strategisch Huisvestingsplan 2026-2035. 'Gebouwen moeten slimmer worden benut en er worden panden afgestoten.' Belangrijkste reden: de huidige voorraad is te duur geworden.

In het plan staat dat niet langer per faculteit wordt gekeken wat er nodig is aan kantoren, kamers, collegezalen en labs, maar per campus. Daar zijn er drie van: Campus (Leidse Binnenstad, de Science Campus en Campus Den Haag). De raad uitte vorige week al enkele zorgen over het plan, en deed dat maandag nogmaals in het bijzijn van het college van bestuur.

'Het voelt alsof we te maken hebben met een olifant in de kamer', zei raadslid Patrick Klaassen (UB). 'We stoppen heel veel geld in huisvesting, en tegelijkertijd constateren we dat sommige gebouwen best leeg staan. Terwijl we, als we met onze achterban praten, juist horen dat er behoefte is aan veel kamers waar wetenschappers rustig kunnen werken. Wij vragen ons af: komt die leegstand niet omdat we ruimtes aanbieden waar we niet op zitten te wachten, en dus thuisblijven omdat het daar fijner onderzoek doen is dan op de campus? En zo ja, hoe kunnen we de weng van de gemeenschap beter gaan afstemmen op de investeringen in de gebouwen die we neerzetten?'

'We zien dat een deel van de gemeenschap inderdaad andere behoeftes heeft, maar dat herken ik niet breed', antwoordde vice-collegevoorzitter Timo Kos. 'We moeten de be-

schikbare ruimte zo goed mogelijk verdeelen en dat kan bijvoorbeeld door medewerkers gezamenlijk afspraken te laten maken en met elkaar af te stemmen wie wanneer welke ruimte gebruikt.'

Toch zei Kos ook dat het 'ontzettend belangrijk is dat medewerkers elkaar tegenkomen op de werkvloer'. Raadslid Nikoleta Yordanova (LAG) wilde dan ook weten wat het college doet om ervoor te zorgen dat medewerkers 'niet thuis blijven zitten' en te stimuleren dat ze naar de universiteit komen.

'Daar doen we op dit moment niet zo veel aan', erkende Kos. 'We verplichten mensen niet om op kantoor te werken. Sinds de pandemie werken meer mensen thuis, maar we zien ook dat die trend aan het keren is. We moeten met elkaar bekijken wat we van elkaar verwachten als het gaat om fysieke aanwezigheid. Dat wil ik ook graag aan de afdeling HR meegeven.'

Een van de ingrepen van het college is het loslaten van de norm van een vaste kamer-grootte per werknemer. 'Ik schrok daarvan', zei raadslid Agur Sevink (UB). 'Het geeft de indruk dat we straks een bepaalde hoeveelheid gebouwen hebben en dan maar moeten zien hoe we alle mensen erin kwijt kunnen. Hoe gaat dat in de praktijk werken?'

Kos: 'De afgelopen jaren voldeed geen enkel gebouw aan de huisvestingsnorm. Sommige zitten erboven, andere eronder. Met de huidige beschikbare financiële middelen zullen we het bij nieuwbouw met minder ruimte moeten doen. Dat betekent dat we soms keuzes moeten maken, maar dat hoeft niet ten koste van werkplekken te gaan. Het kan ook gaan om algemene ruimtes of onderwijsruimtes.' Volgens Kos is het probleem meer een 'cultuurprobleem' dan een 'ruimteprobleem'.

Daarin moet het bestuur dan wel een actieve rol spelen, vond Gerrit Schaafsma (LAG). 'Het is aan het college om tegen managers en instituutbestuurders te zeggen dat er flexibeler moet worden gewerkt. Dat moet van bovenaf komen, want als docent is het heel moeilijk om daar toestemming voor te vragen aan je leidinggevende, die professor is.' 'Dat is een terecht punt', erkende Kos. 'Het is een goede suggestie om te kijken hoe we ons beleid opener en transparanter kunnen maken, zodat iedereen beter op de hoogte is van wat er speelt.' De raad adviseerde positief over het huisvestingsplan.

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leidenuniv.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van €4.500 te boven gaan

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week **bijles en huiswerkbegeleiding** op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord, basisonderwijs**, 7 leerlingen. Groep 4 t/m 8. **Voortgezet onderwijs**: *Nederlands, brugklas. *Wiskunde, Nederlands, economie, 4 havo. **Leiden-Zuid**, *4 leerlingen basisonderwijs. ***Alphen aan den Rijn**, twee leerlingen basisonderwijs. *Ook hulp gevraagd bij organisatie van de bijles, één of twee middagen per week. Onderwijswinkel Arubapad 2 (Het Gebouw), ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hdekoo-men@owwleiden.nl.

Inlooptconcert door Guus Theelen (orgel). **Maandag 8 juni**, 13.00 uur tot 13.30 uur, **Academiegebouw**. **Toegang gratis**.

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi-commerciële instanties. De prijs voor een Maretje-extra is €23,- incl. btw voor elke vijfde-tertiende woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet b.v., Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem, |+31 (0)23-5714745, info@bureauvanvliet.com

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071-527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl
weekbladmare@protonmail.com
Website mareonline.nl
Twitter @weekbladmare
Mastodon @weekbladmare@mastodon.online
Bluesky @mareonline.nl
Instagram @weekbladmare
Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 5.000

Hoofredactie:

Frank Provoost:
frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie:

Vincent Bongers
v.bongers@mare.leidenuniv.nl
Marcielle van der Kraan
m.w.s.van.der.kraan@mare.leidenuniv.nl
Sebastiaan van Loosbroek
s.p.van.loosbroek@mare.leidenuniv.nl
Mark Reid
m.a.reid@mare.leidenuniv.nl
Eise van der Steeg
e.h.van.der.steeg@mare.leidenuniv.nl
Valérie Kraih (stagiair)
Lisanne van Veenen (stagiair)

Medewerkers:

Emiel Beinema | Lente van den Berg | Lisa Boshuizen | Remco Breuker | Tirza de Graaf | Lorenzo Gerritsen | Mathijs de Jong | Emma van Kalmthout | Henrik Laban | Zahra Menguellati | Marieke Nolten | Anna Schaafsma

Art direction en vormgeving:

Marcel van den Berg, joostmarcellis.nl
Fotografie: Taco van der Eb | Marc de Haan
Illustraties: Bas van der Schot | Silas.nl

Drukwerk:

Rodi Rotatedruk, Broek op Langedijk
Advertenties: Bureau van Vliet b.v., Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem, Telefoon 023-571 47 45, E-mail sales@bureauvanvliet.com bureauvanvliet.com / advertentie/Weekblad

Redactieraad:

Kutsal Yesilkagit (voorzitter) | Frank Israel (vice-voorzitter) | Alexander Pleijter (secretaris) | Annemarie Drahmman | Nour Eldin Emara | Rosanne Hertzberger | Hermelijn Smits

Foto Taco van der Eb

Foto Jeph Francissen

Zeep van zeik...

Wie tijdens de Museumnacht moet plassen kan in de Lakenhal met 'organische vloeibare goud' kwijt bij kunstenaar Arthur Guilleminot. Hij maakt er namelijk zeep van. 'Je bent slechts één plasbeurt verwijderd van een geweldig cadeau.'

DOOR VALÉRIE KRAH

In zijn project *Piss Soap* produceert kunstenaar Arthur Guilleminot zeep van plas, as, sinaasappelschillen en gebruikt frituurvet. Goo? Welnee, dit deden ze in het oude Romeinse rijk ook al, stelt hij.

Met de zeikzeep wil de kunstenaar het publiek kritisch laten reflecteren op de wegwerpmatenschap en hoe we met afval omgaan. Bijvoorbeeld door de vraag te stellen: 'Waarom spoel ik zoveel drinkwater door voor dat kleine beetje plas?' Bovendien wil Guilleminot de 'onredelijke afkeer die we voelen ten aanzien van ons eigen 'organische vloeibare goud' bijstellen.

Wie tijdens de Museumnacht in de Lakenhal een beker urine bij hem inlevert, krijg een *ready made* stuk zeep mee naar huis. Zeep kopen kan niet. Het is in de

EU namelijk niet toegestaan producten te verkopen waarin urine is verwerkt. 'Dat is ook de reden dat het een ruilproces is', vertelt Guilleminot. 'Maar ik zou het nooit willen verkopen omdat ik geen geld wil verdienen aan afval. Het is juist mijn bedoeling om onze gewoontes aan de kaak te stellen, en niet om afval te kapitaliseren.'

Urine zit toch vol loze afvalstoffen waar ons lichaam juist van af wil?

'Het lichaam heeft het wellicht niet meer nodig, maar ook in urine zitten elementen die alsnog heel nuttig kunnen zijn. In andere culturen drinken mensen als ze ziek zijn hun eigen plas omdat er allemaal antistoffen in zitten die ze in het gevecht tegen die ziekte hebben gemaakt.'

Doe jij dat ook?

'Nee, maar ik gebruik het wel als meststof in mijn moestuin. Urine is geweldig goed voor de groei van tomaten.'

Hoeveel tijd in de week ben je met urine in de weer?

'Het is geen fulltime bezigheid, als kunstenaar werk ik ook aan andere dingen. Maar omdat het een circulair proces is, duurt het proces best lang, van plas tot *piss soap bar* zo'n zes maanden. De urine moet rijpen en ammoniak aanmaken dat de bacteriën doodt.'

Hoe reageren mensen op de zeep?

'Meestal gaan mensen er eerst aan ruiken. Het ruikt niet naar plas, maar naar een heerlijke, simpele en natuurlijke zeep. 'Sommigen vinden het meteen geweldig. Zo stond ik een keer op een urologenbeurs in Rotterdam. Zij waren dolenthousiast en doneerden met alle liefde hun plas. 'Anderen zijn heel schichtig. Iemand vroeg een keer of ik plas gebruikte om te klonen. Ik heb ook weleens in een club urine verzameld, maar dan moet je wel uitkijken dat ze geen harddrugs hebben gedaan, want dat is niet goed voor de zeep.'

Gebruik je de zeep zelf ook?

'Ja, voor mijn hele lichaam en ik heb er nooit problemen mee gehad. Je kan er ook mee schoonmaken. Mijn moeder gebruikt de zeep niet voor haar huid, maar voor de vloer.'

Geef je het als cadeau?

'Ja, maar mijn familie heeft er nu wel genoeg van. Het is een goed cadeau om te geven, het is echt een gespreksstarter. Dus mocht je binnenkort een verjaardag hebben, dan kan je bij mij alvast je cadeauje halen. Je bent slechts één plasbeurt verwijderd van een geweldig cadeau voor je familie.'

Arthur Guilleminot, *Piss Soap*, Museumnacht Leiden, 6 juni, Museum de Lakenhal, 20:00-00:30

... en K-pop van toen en nu

In het Wereldmuseum treedt de Koreaanse band NuMori op. Ze maken 'hybrid-k-music', een mix van k-pop, k-rock en traditionele Koreaanse muziek. 'Oude Koreaanse folklore is geen versteend museumstuk.'

DOOR VALÉRIE KRAH

Hun debuutalbum *GunaGuna* uit 2016 sloeg in Korea al meteen in als een bom. De band kreeg er meteen de prijs van de *Musicians Union* voor album van het jaar voor. NuMori, dat 'nieuw ritme' betekent, wil ook de rest van de wereld kennis laten maken met hun hybrid-k-music. 'Onze ambitie is om via onze optredens te bewijzen dat traditionele Koreaanse muzikale elementen geen versteende museumstukken zijn', mailt de band. 'Maar trendy muziek waar iedereen ter wereld op kan dansen.'

Een van de genres waar NuMori uit put is *Pansori*, een soort eenmansopera waarin Koreaanse epische verhalen worden verteld onder begeleiding van de *puk*, een soort tonvormige trommel. 'Hoewel sommige van onze nummers zijn geïnspireerd op oude folklore, schrijven we meestal teksten die aansluiten bij moderne gevoelens.' Dat gaat bijvoorbeeld op voor het liedje 'Heungbo' dat het verhaal vertelt van de arme maar goedgehartige man Heungbu die een gewonde zwaluw helpt. Hij wordt beloond met een pompoenzaadje waaruit een pompoen vol

schatten groeit. Zijn jaloerse broer probeert dit na te doen door expres een zwaluw te verwonden, maar zijn pompoen zit vol kwade geesten. Het nummer gaat ook over de moderne tijd. 'De kernboodschap gaat over het delen en overwinnen van tegenslagen met humor, te midden van een steeds competitievere samenleving waar materiële hebzucht centraal staat. De geest van het verhaal biedt nog steeds een noodzakelijke boodschap: één van samenwerking en gastvrijheid.' Dat niemand de teksten kan verstaan maakt niet uit. 'Het geluid is vele malen crucialer dan de tekst. Voor een paar nummers waarbij wordt meegezongen gidsen we het publiek vooraf. Maar de ervaring leert dat zelfs zonder de tekst te kennen de reactie overal ter wereld identiek is, iedereen beweegt mee op het ritme en de energie.' Tijdens hun internationale tour viel het NuMori op hoe de reacties op hun muziek verschillen. 'Het Koreaanse publiek let vooral op de muzikale structuur, deels omdat ze veel elementen herkennen uit hun schoolboeken. Amerikanen zijn erg humoristisch. Oost-Europeanen juichen als toeschouwers bij een sportwedstrijd. Het Latijns-Amerikaanse publiek is supergepassioneerd, het kostte ons na de show wel twee uur om met iedereen op de foto te gaan.' De band kijkt uit naar hun optreden in het Wereldmuseum. 'We willen een optreden neerzetten dat een diepe indruk achterlaat in deze speciale ruimte waar verleden en heden, oost en west elkaar kruisen.'

Wat is er nog meer te doen tijdens de Museumnacht?

Japane doeken stempelen of leren over fake news bij de Romeinen: tijdens de Museumnacht zijn er in de deelnemende musea en ook op andere locaties talloze activiteiten. Mare leidt je door het programma heen.

Museum De Lakenhal viert de 40ste verjaardag van Jan Steen en zijn schilderij 'de Piskijker' staat centraal. Dat werk beeldt een man af die aan de hand van de urine van een vrouw haar ziekte probeert vast te stellen. In het museum kan je het schilderij nabootsen met verkleedkleren, ook zijn er flitsrondeleidingen door de collectie, treden er verschillende muzikanten op zoals singer-songwriter Nina Yanson en pianist Domonkos Hegyi en kan je je eigen wijsheden op een tegeltje vereeuwen. In Japanmuseum SieboldHuis kan je je eigen *furoshiki* maken. Dat is een traditioneel Japans vierkant doek dat wordt gebruikt om cadeaus mee in te pakken. Met stempels geïnspireerd op Japanse tradities versier je de doeken waarna je vervolgens de juiste knooptechnieken leert. Ook is er een lezing over de 'Tokyo Tokyo'-tentoonstelling en draait dj Olaf Lassache een selectie aan Japanse muziek.

In Rijksmuseum Boerhaave staat dit jaar het thema 'de waarheid' centraal. Tijdens een mini-reading met een waarzegster krijg je eindelijk inzicht in of je kwarrel tóch je soulmate blijkt te zijn, of dat er na je studie een glansrijke carrière voor je in het verschiet ligt. Ook zijn er lezingen over fake news in de Romeinse oudheid van Indira Huliselan, en van neurochirurg Wilco Peul die de mythes van het brein ontkracht. In de wervelwindmachine probeer je zo veel mogelijk geld te vangen net als in de Amerikaanse spelshows. Tot slot draait dj MITTA publieksfavorieten in de binnentuin. Loop langs de Grachtwacht en aanschouw de meest bizarre, verrassende en intieme objecten die de afgelopen jaren uit de Leidse grachten zijn opgedoken. Tijdens SEXPO! toveren de rode lampen het iconische brughuisje om in een zwoele expositie waarin ook openhartige dagboekfragmenten en sekspeeltjes worden tentoongesteld. Genoeft cultuur gesnoven? Dan kan je tot 2:00 uur terecht bij de afterparty op Quintus.

Museumnacht Leiden, 6 juni, diverse locaties van 20:00-00:30

‘Het was altijd mijn droom om hoog te wonen’

Huis: Kolffpad
Huur: 875 euro inclusief (maar exclusief huurtoeslag)
Oppervlakte: 21 m²
Aantal bewoners: 1

Je woont op de 21^e verdieping, de hoogste van het gebouw. Heb je nooit hoogtevrees?

‘Toen ik hier kwam wonen, dacht ik dat ik alles voelde bewegen. Ik kom uit Twente, daar is geen hoogbouw, dus het was altijd al mijn droom om zo hoog te wonen. Ik ben alleen wel een beetje ja-loers op de zwarte flat daar, want die is een klein beetje hoger.’

Hoe vind je het om alleen in een studio te wonen?

‘Ik vind het fijn dat ik zelf kan bepalen wanneer ik ga afwassen of alles juist een varkensstal laat worden. Huisgenoten mis ik niet. Mijn beste vriend woont hier *freaking* onder, daar kan ik gewoon op mijn sokken en in pyjama naartoe.’

Hoe kom je aan zo'n grote platen- en cd-collectie?

‘Vroeger luisterde ik altijd muziek onderweg van school naar huis, maar daar voelde ik niks bij. Tot ik ‘Blue Monday’ van New Order hoorde. Toen dacht ik: dit is heel gaaf. Ik besloot toen om niet meer naar liedjes maar naar albums te gaan luisteren en te kijken wat er dan gebeurt. Dat werd *Movement*, hun debuutalbum. Want je moet bij het begin beginnen, dacht ik, niet bij wat het beste is.’

‘Wat mij echt tot dit punt heeft gebracht zijn de *hidden gems* die ik tegenkom. Albums waar niemand het over heeft, maar heel goed blijken te zijn. Iedereen heeft het altijd over Pink Floyd. En dan denk ik echt van, jongens, hou op met *The Dark Side of the Moon*. Dat is tot in den treure herkauwd. Op een gegeven moment moet je ook een keer ergens anders naar kijken.’

‘Dat klinkt snobistisch, alsof ik beter wil zijn dan de rest, maar ik wil gewoon iets vinden dat er cool uitziet en kijken of het ook leuk klinkt.’

‘Ik heb nu meer dan tweeduizend cd's en ongeveer driehonderd platen. Mijn kast is vol, dus stapel ik het nu op in de vensterbank en onder mijn bureau. Mijn moeder zou zeggen dat het uit de hand aan het lopen is. Maar daar ben ik het natuurlijk niet mee eens.’

Wat is de duurste cd die je ooit hebt gekocht?

‘Dat is *Compass Kumpas* van Dalek I Love You, een van mijn favorieten. Het is een album dat maar één keer is uitgegeven in 1989 en niet op Spotify staat. Ik voelde me heel dom, want ik heb hem voor 180 euro gehaald. Ik dacht: misschien is het wel echt verschrikkelijk en ik heb hem nu al gekocht. Maar toen ik hem ging luisteren bleek hij wel daadwerkelijk heel goed te zijn.’

Er staat ook een piano. Ben je zelf muzikaal?

‘Die heb ik in een opwelling gekocht en lopend meegenomen naar huis. Daar hoop ik ook nog iets mee te gaan doen, maar ik ben er nog niet aan begonnen. Het voelt een beetje klote dat ik alleen maar naar dingen zit te luisteren. Ik wil zelf ook iets kunnen spelen.’

‘Ik ben taalkundige en heb een lijst met zinsneden die ik grappig vind klinken, een soort liedjes die nog niet bestaan. Bijvoorbeeld: “*sadness in a bayonet formation*” of “*drinking out of a baking tray*”. Het zijn bizarre titels: ik kom er nu wel achter dat er heel veel denkstappen bij nodig zijn om ze uit te leggen. Ik weet ook nog niet wat ik erover kan schrijven.’

TEKST EN BEELD LISA BOSHIJZEN

COLUMN | MATHIJS DE JONG

In plaats van te tongworstelen stond ik Kinneging te verdedigen

Hoewel Leiden niet echt bekend staat om haar uitgaansleven, was ik onlangs op een van de weinige plekken waar zo nu en dan nog goede feestjes worden gebouwd. Ik was ver buiten de singels, afgereisd naar het kleine stukje industrieterrein dat Leiden rijk is om te kunnen fuiven in de Wibar.

En zonder te vervallen in een vroeger-was-alles-beter-retoriek, wil ik toch even wat kwijt over de huidige stand van zaken in de clubs en uitgaanstenten. Toen ik achttien was – en neem maar van mij aan dat dat een kleine eeuw geleden was – ging je vooral uit om jezelf helemaal naar de getver te werken. Dat vat ik ruim en niet eng op. Zuipen deed je zodat je dronken

‘Hij keek alsof ik me net had aangesloten bij de Hitlerjugend’

genoeg was om je te kunnen verliezen in zwetend dansen en eindelijk de moed had om op die gast of chick (try both!) af te stappen om daar eens flink mee te tongworstelen (uiteraard ná consent). Tegenwoordig verbaast het mij, nee, word ik droevig als ik zie 1) hoe weinig mensen nog wild en bezweet aan het dansen zijn en 2) hoe nog minder mensen aan het tongtikkertje spelen zijn. Dom, dom, dom, want nú is het moment om een beetje te leven zonder zorgen over de dag van morgen. Nee, eenieder is stom geslagen door iets wat omnipresent aanwezig is: de mogelijkheid om door een vriend of vriendin, of erger, een wildvreemde gefilmd te worden, en als TikTok-sensatie op het internet te eindigen. Dan begrijp ik dat je stokstijf op je plaats blijft staan met je biertje (of cola) in de hand en om je heen kijkt alsof je staat te wachten op de eerstvolgende Connexion-bus naar Leiderdorp. En wat doet men op feestjes waar het bepaald niet naar de zin is? Inderdaad, roken totdat je er COPD van krijgt. En zo bewoog ook ik mij richting de rokersruimte. Daar raakte ik aan de praat met een bekende van mijn oude middelbare school. Het onderwerp voerde langs algemene beleefdheidsrichting onze studie. Ik vertelde hem dat ik Encyclopedie van de Rechtswetenschap studeerde in Leiden, waarop

hij reageerde alsof ik hem zojuist verteld had dat ik me bij de Hitlerjugend had aangesloten. Want had professor Kinneging niet dit en dat gezegd in podcast x en y?

En toen gebeurde er iets ongelooflijks: ik heb het om vier uur 's nachts een uur lang tegen mijn wil in (ik wilde namelijk gewoon dom zuipen en dom dansen, weet je nog?) opgenomen voor een professor aan onze universiteit. Want ik, en niet mijn oude schoolgenoot, had college gehad van deze man, en kon dus uit ervaring zeggen dat, hoewel ik het niet eens was met zijn politieke overtuigingen, hij voortreffelijk college kon geven. Dat, indien zijn publieke uitspraken binnen de grenzen van de wet bleven, dit geen enkel probleem zou moeten vormen voor de kwaliteit van het onderwijs. Dat kunst en kunstenaar immers van elkaar gescheiden dienen te worden. Enz. Enz. Na deze tirade trapte ik woest mijn peuk uit en liep terug naar binnen. Hoe kon een plek voor totale losbandigheid verworpen zijn tot een *safe space*, zelfs op academisch vlak? Er zat weinig anders op dan mezelf zo snel mogelijk naar de getver te werken.

Mathijs de Jong is student rechten